Хабаровська, вулиця мкрн. Соцмісто Дзерж. р-ну. Закладена у 50-х. Сформувалася у 60-70-х. Довж. 842 м. Пл. 5,9 тис. кв. м. Багата на зелені насадження. Має 7 багатоповерх. будинків. Названа на честь центру Хабаровськ. кр. – м. Хабаровськ. Обслуговує 50 в/з.

Хабло Йосип Йосипович (1901, Черкаська обл. – 70- ті, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. рев. подій 1917, гром. війни. З початку 30-х працював у ШУ "Інгулець". У 1942 насильно вивезен. до Німеччини. У 1951 – 1960 прохідник, бурильник ш. "Центральна" РУ "Інгулець". Розробив власний метод розробки штреків, який увійшов в історію як "Інгулецький вруб", або метод Хабла.

Хавіна П. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. мкрн. Веселі Терни з кінця 80-х XIX ст. Мали 457 дес. Оброблялися наймитами. Вирощувалися зернові.

Хавіра, стара, облізла та напіврозвалена хата бідняка у давнину на Криворіжжі.

Хавортія (Haworthia), рід рослин родини асфоделових. Батьківщина – Півд. Африка. Рід об'єднує близько 170 видів, форм. Декоративні, багаторічні трав'янисті рослини, розеточні, з сукулентними листками, низькорослі, без стебла. Більшість видів дають бокові відростки (дітки). Листки сидячі, м'ясисті, жорсткі, соковиті, з рогоподібними зазубринами по краях, темно-зелені, зібрані в розетку. Квітконос тонкий, невисокий, закінчується рідкою китицею. Квітки циліндричні, зеленувато-білі. Використовується як декоративна та рекомендується ботсадом для оформлення аранжувань із сукулентів, кімнатному квітникарстві. Поширені у любителів **Х. смугаста, Х. Рейнвардта, Х. відтянута**.

Хаджаєв Асадулла Ахмедович (1927, Дагестан). Гірнич. керівник. Освіта вища. У 1963 – 1967 директор Першотравнев. РУ. Умілий організатор процесу видобутку руди.

Хаєнко Марія Макарівна (1920, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта початкова. З дитинства працювала у с/госп. У 1948 – 1975 передова доярка держплемз-ду "Червоний шахтар". Брала участь у відбудові госп-ва. Мала високі результати в праці. Досвід вивчався в обл. масштабі. Наставник. Уч. ВДНГ СРСР. Нагороджж. орд. Леніна.

Хазан Михайло Давидович (11.9.1911, Дніпропетров. обл. – 1943, пропав безвісти). Письменник. Зак. робітфак. З 1924 у Кр. Розі. Працював на ш. РУ ім. Ілліча, з 1929 у газ. "Червоний гірник". З 1932 у газ. "Більшовик" м. Чернігів. З початком війни у партизан. загоні О. Ф. Федорова. Брав участь у боях. Зб. "Новели" (1938), "Вічна зірка" (1939), "Серце знає дорогу" (1940).

Хазари, тюркомовні племена з VI ст. жили на території сучас. Дагестану у так званій Берсілії. Вони вели напівкочовий спосіб життя. У 567 – 571 входили до скл. Західно-Тюркськ. каганату і здобули свободу на початку III ст. За часів правління кагана Йосипа, який зупинив експансію арабів через Кавказ. Після відходу болгарської орди Аспаруха із Чорноморськ. степів у 681 територія сучас. Криворіжжя потрапляє у зону впливу Х. Очевидно до середини VIII ст. по всій території каганату розповсюдилася й загальна мова. Навіть іраномовні алани на той час прийняли тюркську мову, яка відносилася до болгаро-печенезьк. групи тюркськ. мов. Для неї характерна рунічна писемність. Писемністю володіли більшість Х. Арабський географ XIII ст. Істархі вказував, що хазари поділялися на білих і чорних. Чорні були підданими, білі – вільними. Очевидно темність шкіри пояснювалася тим, що бідняки цілий день проводили при отарах у степу і від цього чорніли від загару. Пануючий клас із покоління в покоління обирав собі жінок з красунь свого роду і нерідко з підвладних ним слов'янок, грузинок, албанок. Він постійно втрачав характерні етнічні риси і почав різко відрізнятися на фоні чорного люду. Територія сучас. Криворіжжя офіційно не входила до Хазарії, але місцеве аланське, болгарське та антське населення політично залежало від каганату і платило йому данину. На початку IX ст. при кагані Обадії знать прийняла іудейську віру, що відірвало її від аристократії. Почалися міжусобиці, що суттєво послабляло країну. Колишні союзники угри об'єдналися з печенігами і систематично тероризували Х. спустошували набігами. У 965 проти Х. виступив київський князь Святослав, який розбив каганське військо і населення втекло на

о. Сіл-кух (півострів Мангишлак). Похід русичів поклав кінець Хазарськ. держ. утворенню. Останній раз Х. згадувалися в літописі 1083.

Хазарьян Семен Аркадійович (22.5.1922, Запорізька обл. – 24.3.1977, Харків). Герой Рад. Союзу (1.1.1943). Зак. Ленінград. торг. курси (1953). Уч. ВВВ з верес. 1941. Відзначився у боях на Дністрі і у Кр. Розі в скл. 496 окрем. розвід. роти 236 СД. Активно діяв у тилу ворога. Працював у Харкові директором контори вагонів-ресторанів. Нагородж. орд. Леніна, Червоної Зірки (2).

Хазова Є. М (засл. працівник промисловості України (1987) трудова діяльність, пов'язана з Центр. рудорем. з-дом. Працював плавильником. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Біографіч. даних не виявлено.

Хайло, обійстя печі у давні часи на Криворіжжі.

Хайфонська, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мав назву провулок 5-й Куйбишева. Довж. 328 м, ширина 9 м. Має 29 приват. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Хайфон (В'єтнам). Обслуговує 45 в/з.

Хакаська, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 4-а Гірська. Довж. 724 м, ширина 8 м. Має 42 приват. будинки, проживає 149 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь автоном. обл. Хакасія Красноярськ. кр. (Росія). Обслуговує 17 в/з.

Халабуда, тимчасова споруда, будка, курінь у давні часи на Криворіжжі.

Халабуда Олександр Минович (28.9.1930, Криворіжжя – 14.6.1998, там же). Сільгосп. керівник. Зак. Новомосковськ. с/госп. тех-м (1960). У с/госп. з кінця 40-х. Працював механізатором, бригадиром, керуючим відділком рад-пу, секретарем парткому кол-пу "Країна Рад", головою Валівськ. сільради. Майстер вирощування високих врожаїв зернових. Визнавався кращим керуючим відділка Криворізьк. р-ну. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2).

Халда Іван Дмитрович (1890 – 17.1.1942, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Уч. гром. війни. Брав актив. участь у відбудові Кривбасу. Працював на шахтах. У серп. 1941 залишен. у підпіллі. Чл. підпільної групи Меренко-Потапенка. Виконував обов'язки зв'язкового, збирав зброю на місці боїв. У груд. 1941 заарештован. гестапо. Після тортур розстрілян.

Халепа, мокрий сніг, ожеледиця, зимова непогода у давні часи на Криворіжжі.

Халін Сергій Семенович (27.7.1951). Буд. керівник. Зак. Моск. ін-т нафто-газ. промисловості. З 2001 директор з-ду великопанельних конструкцій тр-ту "Криворіжжитлобуд".

Халтура, на Криворіжжі в давнину звали: **1.** Хабарника, хапугу, хапуна. **2.** Дармівщину. **3.** Зараз можливість заробити грошей крім основної роботи.

Халтуріна С. (МСМК) спортивна діяльність, пов'язана з Кр. Рогом. Зак. КГРІ. Вихованець криворізьк. школи важкоатлетів. Тренер В. А. Ярощук. Призер чемпіонатів СРСР, переможець турнірів. Біографіч. даних не виявлено.

Халтуріна, вулиця житломасиву Гданцівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула у 30-50-х. Довж. 819 м, ширина 9 м. Має 76 держ. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. робітника-революціонера Халтуріна Степана Миколайовича (2.1.1857, Кіров. обл. – 3.3.1882, Одеса). Організатор і керівник Півн. союзу російськ. робітників. Чл. тов-ва "Народна воля" (1879). Організатор вибуху в Зимовому палаці з метою вбивства Олександра II. Страчен. в Одесі у берез. 1882. Обслуговує 4 в/з.

Халуп Аркадій Миколайович (30-ті, Черкаська обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Працював в РБУ № 1 муляром. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Трудової Слави 2, 3 ст. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Халупа, невелика, убога хата, хатинка, біля якої майже відсутня земля під двір або город у давні часи на Криворіжжі.

Халцедон (від грецьк. – дорогоцінне каміння блакит. кольору), мінерал класу силікатів. Колір жовто-червоний, зелений, молочно-сірий. Блиск восковий. У Кривбасі рідкісний. Описали Ю. Г. Гершойг, А. П. Нікольський, Е. К. Фукс.

“Халява”, порція спиртного, яку одержували склодуви Криворіжжя до початку зміни. Пари спиртного збільшують обсяг повітря, що видувається, від чого збільшувалася продуктивність праці. Давня назва всіх виробів, що видувалися.

Халява, дармівщина, халява чобота у давні часи на Криворіжжі.

Халяндра, веселий і рухомий танок з підскіками у давнину на Криворіжжі.

Халькантіт (від грецьк. – мідь), мінерал класу сульфідів. Колір блакитний, синій. Блиск скляний. В Кривбасі дуже рідкісний. Виявив Ю. Г. Гершойг у 1940.

Халькозін (від грецьк. – мідь), мінерал класу сульфідів. Колір сірувато-блакитний, сірий, блакитний. Блиск металевий. Знайден. у межах Червоно-Глеюватськ. гідротермальної зони, в р-ні ш. “ЗОТ” РУ ім. Ілліча (1954) і серед мігматитів Інгулецьк. смуги (1963). Досліджували Ю. Г. Гершойг, Л. Г. Мошенський.

Халькопірит (від. грецьк. – мідь і пірит), мінерал класу сульфідів, мідний колчедан. Блиск металевий. Колір жовтий. Непрозорий. У Кривбасі поширен. у малих зернах до 0,1-0,2 мм. Типовий мінерал гідротермальних жил. Вивчали геологи П. М. Каніболоцький, Ю. Ю. Юрк, Є. Ф. Шнюков.

Хамерій Іван-чай (Chamaerium), рід трав'янистих рослин родини онагрових. На Криворіжжі зустрічається 1 вид – **Х. вузьколистий**, багаторічна рослина, 50-150 см заввишки, з товстим повзучим кореневищем. Листки лінійно-ланцетні, правильні, в довгих китицях. Пелюсток 4, горизонтально-розхилених, пурпурово-червоних. Цвіте VI-IX. Зарості цього виду невеликими локалітетами трапляються на піщаних місцях, відвалах (Першотравневий), дамбах шламосховищ досить рідко. Листя вживають як сурогат чаю. Рослина лікарська. Відвар трави призначають при виразковій хворобі шлунка, гастритах, мігрені, безсонні. Виділена із суцвіть сполука ханерол виявляє протипухлинну активність.

Хамза (хамса, камса), невеличка сушена солона риба, завезена чумаками з Криму.

Хамоміла рум'янка (Chamomilla), рід трав'янистих рослин родини айстрових. 1-річні рослини з галузистими стеблами із розсіченими на лінійні частки листками. Кошики поодинокі на кінцях стебел та гілок. Спільне квітколоже здебільшого порожнисте. На Криворіжжі поширені 2 види. **Х запашна** – дуже ароматич. 1-річна рослина 15-20 см. заввишки, у якої крайові язичкові квітки у кошику відсутні (трубчасті – жовто-зелені). Часто зустрічається на витоптаних місцях: по дорогах, житлових масивах. Батьківщина – Півн. Америка. **Х. обідрану**, лікарську з білими язичковими квітками нерідко культивують як лікарську рослину. Легко дичавіє і розповсюджується біля жител, по забур'янених місцях. Походить із Захід. Європи. Обидва види – лікарські рослини, що виявляють широкий спектр терапевтич. властивостей.

Хан Григорій Онисимович (28.2.1900, Амур. обл. – 80-ті). Проф. (1965). Д.Т.Н. (1964). Зак. Моск. гірнич. акад. (1930). У 1917 – 1918 слюсар депо ст. Зима. Уч. гром. війни з 1919 на Дал. Сході. У 1923 – 1925 технік комунгоспу в м. Чита. У 1930 – 1931 нач. будівництва збагач. фаб-ки на Дал. Сході. У 1931 – 1960 доцент Моск. ін-ту кольор. металів. У 1960 – 1971 професор Моск. ін-ту сталі і сплавів. У 1971 – 1974 професор Магнітогорськ. гірничометалург. ін-ту, у 1974 – 1979 професор кафедри збагачення КГРІ. Автор більше 100 наук. праць з проблем гірнич. видобутку.

Ханніков Микола Георгійович (1896, Курська обл. – 29.4.1948, Москва). Ген.-лейтенант (1944). Освіта середня. У 1907 – 1916 слюсар з-ду “Наваль” (Миколаїв). Уч. 1-ї світ. війни у скл. ЧФ (1916 – 1917). У 1918 – 1920 оперуповноважений ВЧК в Одесі, Києві, Дніпров. воєн. флотилії. У 1920 – 1935 нач. розвідки ЧК Севастополя, один з керівників ЧК Київ. губкому, нач. відділу ОДПУ України. Один із засновників ФК “Динамо” (Київ). У 1935 – 1937 нач. Криворізьк. міськ. відділу НКВС. У 1937 – 1939 на керівних посадах у центр.

апараті НКВС СРСР. Уч. рад.-фін. війни (1939 – 1940). Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. особливих відділів Півд.-Захід. і Резервн. фр. У жовт. 1941 – 1943 нач. контррозвідки "Смерш" Калінін. фр. У квіт. 1943 – 1945 нач. контррозвідки 1-го Прибалт. фр. У 1947 – 1948 нач. контррозвідки ВМФ СРСР. Почес. працівник ВЧК – ОДПУ (1932). Нагородж. орд. Леніна (2), Червоного Прапора (2), Суворова 2 ст., Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Ханойська, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Закладена в 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Гастелло. Довж. до 1 тис. м, ширина 7 м. Має 82 будинки. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Ханой (В'єтнам). Обслуговує 31 в/з.

Ханок Едуард Сергійович (18.4.1940, Казахстан). Відом. композитор. Зак. Моск. консерваторію (1969). У 1968-1971 ст. викладач музпед. фак-ту Криворізьк. пед. ін-ту. Прем. Комсомолу Кривбасу (1971). Серед перших творів пісня "Тополі" на слова М.Глущенка. Написав музику до вистави Є.Шевадзуцького "Криворізькі архімеди" (1970). Писав на слова криворіжців Е.Верезуб, В.Севастьянова. Серед виконавців популярні співаки Е.Хіль, Г.Ненашева, В.Макаров. З 1971 перебуває на творчій роботі в Мінську. Серед популярних пісень "Карусель", "Зима", "Шут" ін. Переможець багатьох фестивалів і конкурсів. Чл. журі, організатор творчих оглядів.

Хантіт, мінерал класу карбонатів. Колір білий. Виявив Ю. Л. Грицай у 1973 в кар'єрі ПівдГЗК.

Ханюк Адольф Степанович (14.9.1928, Миколаїв. обл.). Передовик виробництва. Освіта середня. У 1944 – 1972 бригадир монтажників БУ № 105 тр-ту "Криворіжстальконструкція". Умілий організатор виробництва. Брав участь у будівництві об'єктів металургії. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Ханька, невеликий гарбуз у давнину на Криворіжжі.

Хапатівський млин, існував у с. Недайвода в кінці XIX – початку XX ст. Користувалися жителі навколишніх сіл. Стояв на пагорбі на березі р. Інгулець. Назва від прізвища власника.

Харакоз Ілля Костянтинович (1934). Мед. керівник. Зак. Одес. мед. ін-т. У 1965 – 1972 голов. лікар міськ. протитубдиспансеру. Умілий організатор процесу лікування хворих. Виїхав до Бердянська.

Харалуг, види сталі для виготовлення холодної зброї у давнину на Криворіжжі.

Харатія, папір у давнину на Криворіжжі. Вираз "захарлав" означав – записав.

Харенко Микола Михайлович (1920, Криворіжжя – 6.3.1945). Авіатор. Зак. військ. уч-ще. Уч. ВВВ. Лейтенант, заст. ком-ра ескадрильї 163 авіаполку. 31.5.1944 в р-ні Ковеля подвійним тараном знищив винищувач противника, сам вдало приземлився. Загинув у повітр. бою. Ім'я на стелі у с. Вільний Посад Криворізьк. р-ну. Нагородж. орд. Червоного Прапора (4), Вітчизняної війни 1 ст.

Харенко Порфирій Євтухович (1896, Криворіжжя – 10.8.1920). Уч. рев. руху. Освіта н/середня. У 1918 у скл. загонів Червоної гвардії. З 1920 у скл. повітової міліції. Загинув у бою з бандитами.

Харитини-перші полотнини, народна назва 18 жовтня на Криворіжжі. Жінки по селах починали ткати полотно.

Харитонов Василь Іванович (1914, Кіровоград. обл. – 80-ті). Повний кавалер орд. Слави (1944, 1945, 1946). Освіта н/середня. До ВВВ працював у кол-пі. Уч. ВВВ з лип. 1944. У скл. 50 гв. СП 15 гв. СД визволяв Криворіжжя. Відзначився на Інгулецьк. плацдармі, за ст. Гейківка. Уч. Параду Перемоги. Після війни працював у кол-пі Бобринецьк. р-ну. Нагородж. орд. Слави 1-3 ст.

Харитонов Василь Федорович (1910, Кр. Ріг -). Спорт. діяч. Освіта середня. У 30-х створив. футбольну команду ШУ ім. К. Лібкнехта. Один із засновників спорт. тов-ва "Руда". Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. артполку. Брав участь у відбудові спорт. руху в Кр.

Розі. Один з організаторів акробатич., гімнастич., більярдної секцій. Працював у шахті, учителем фізкультури в СШ №№ 31, 32. Організатор змагань, скл. методики фізвиховання у школі.

Харитонов Микола Олександрович (25.3.1943, Кіровоград. обл.). Літератор. Зак. Криворізьк. гірнич. тех-м (1964). У 1964 – 1989 майстер СПТУ № 39, фотограф фірми "Красуня". У 1989 – 1999 електрослюсар, механік залізнич. цеху об'єднання "Кривбасруда". Пише вірші і гуморески. Чл. міськ. літоб'єднання. Друкується у періодич. пресі. Автор збірки гумореcок "Усміхніться від душі" (Кр. Ріг, 2001).

Харитонов Олексій Юхимович (12.10.1927, Курська обл. – 30.1.1995, Кр. Ріг). Відом. геолог. Зак. Старооскольськ. геологіч. тех-м (1948). У 1948 – 1988 ст. бурмайстер, виконроб, голов. інж., нач. Ленінськ. геологіч. партії. Керував розвідкою родовищ РУ ім. Леніна, Р. Люксембург. Впроваджував нові методи і технології буріння. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Харитонов Семен Миколайович (1891, Кр. Ріг – 2.6.1918, там же). Уч. рев. руху. Працював на Стародобровольськ. руднику. У квіт. 1917 формував загони Червоної гвардії. Уч. зброй. повстання у січ. 1918. Депутат міської Ради. Залишений у підпіллі для боротьби з австро-нім. окупантами. Заарештован. і після допитів розстрілян. Пам'ятник на могилі, ім'я носить вул. у Кр. Розі.

Харитонова Надія Миколаївна (22.4.1944, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1961 учениця швачки. У 1972 – 1982 швачка 4-го розряду швейної фабки. Переможець змагань, ударник праці, наставник. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Харитонова, вулиця розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула в 30-50-х. Довж. 1,2 тис. м, ширина 9 м. Має 92 держ. будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь уч. рев. подій на Криворіжжі С. М. Харитонова. Обслуговує 24 в/з.

Харитонова вулиці сквер, закладен. на правому березі р. Саксагань у середині 30-х студентами педін-ту як ботсад. Студенти проводили досліди по розведенню зелених насаджень. Пл. 2,42 га. Являє унікальну колекцію рослинності. Обладнан. пішохідними доріжками, клумбами, дитячими майданчиками, місцями для відпочинку.

Харитонова С. М. меморіальна дошка, встановлена в 1967 на будинку, що відкриває вулицю Харитонова. Напис на білому мармурі свідчить, що вулиця названа на честь уч. рев. подій С. М. Харитонова.

Харіна І. М. економія, виникла у 80-х XIX ст. на березі р. Саксагань у с. Новопавлівка на території сучас. Терн. р-ну. Належала до Веселотернівськ. волості Верхньодніпровськ. повіту. Мала 8 тис. дес. 3 тис. займалися під землеробство, решта – випаси, конюшні, корівники ін. У 7 ставках розводилися короп, лин, карась. Виловлювалося до 600 пудів щороку. У госп-ві працювало 1,6 тис. чол. Продукція вивозилася на ст. Петрикове (Рядова) за 2 км на півд. схід. Існували кінний з-д, млин, цегельня, парк на 46 дес., мехмайстерня. Утримувалася отара овець в 11 тис. голів масті рамбульє-негретті, корови породи Ольденбурзька. У 1899 передано в оренду на 25 років 100 дес. під рудник Російсько-Бельгійськ. тов-ва заліз. руд. Заснована полковником рос. арм., учасником Балкан. війни 1877 – 1878, кавалером орд. св. Володимира 4 ст., св. Анни 2, 3-4 ст., св. Станіслава 2, 3 ст. І. М. Харіним. Пограбована за часів гром. війни.

Харіна М. П. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. Терн. р-ну з початку 80-х XIX ст. Господар мав чин надвірного радника. Мали 2,22 тис. дес. Існувала економія з госпбудівлями. Оброблялася наймитами. Вирощувалися зернові.

Харіної О. Г. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. Терн. р-ну з початку 80-х XIX ст. Господарка була дружиною надвірного радника. Мали 5,9 тис. дес. Існувала економія із госпспорудами. Одна із засновників рудників на півн. Криворіжжя.

Харінська система ставків, створена у кінці 90-х XIX ст. землевласником І. М. Харіним. Скл. з 7 рукотворних водоймищ, де розводилася риба.

Харінський загін Червоної гвардії, сформован. у серп. 1917 на одноймен. руднику у скл. 50 чол. Охороняв шахти, брав участь у повстанні січ. 1918, боях з австро-нім. окупантами. Згодом увійшов до скл. 1-го Криворізьк. ревполку.

Харінський парк, закладен. у кінці XIX ст. поміщиком І. М. Харіним у долині р. Саксагань на території сучас. Терн. р-ну. Мав 46 дес. Росли декоративні дерева, існували прогулянкові доріжки, місця для відпочинку. Заклав сад і розсадник на 22 дес.

Харінського рудника організація РСДРП(б), утворена у квіт. 1904 робітником з Донбасу В. Г. Бенем. Серед активістів П. Кращенко, Є Кращенко, А. Несмашна, О. Несмашний, А. Верещанський, П. Бабенко, І. Клименко, О. Фесенко, І. Клименко ін. Діяв гурток, який вів учитель М. Трудник-Лашевич. Навесні 1905 відбулася конференція чл. РСДРП(б) Півн. рудників. Друкувалися листівки. Ліквідована поліцією у ході рев. подій 1905.

Харківська, вулиця житломасиву РУ ім. Дзержинського Сакс. р-ну. Закладена у 30-х сім'ями гірників. Розвитку набула у 50-х. Довж. 489 м, ширина 6 м. Має 10 держ. і 8 приват. будинків, проживає 426 чол. Заасфальтована, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Харкова. Обслуговує 7 в/з.

Харківський торговий банк, мав значний вплив на видобуток руди у Кривбасі. Під час економіч. кризи 1900 – 1903 контролював діяльність Донецько-Юріївськ. тов-ва.

Харламов Вадим Сергійович (11.10.1930, Чимкент – 28.7.1999, Кр. Ріг). Проф. (1991). Канд. тех. наук (1958). Зак. Ленінград. гірнич. ін-т. (1954). У 1954 – 1957 інж. ЛГІ. У 1958 – 1995 асистент, доцент, зав. кафедрою збагачення корис. копалин КГРІ. Автор 120 наук. праць з проблем збагачення корис. копалин й винаходів. Відмінник вищої освіти. Зробив великий внесок у науку по збагаченню марганцевих руд, у створення екологіч. чистого гірничо-збагачувального підприємства. Підготував більше 3 тис. інженерів.

Харлан Володимир Ілліч (1925 – січ. 1944, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Уч. ВВВ. У бою потрапив у полон. Втік. Дістався Кр. Рогу. Восени 1941 вступив до скл. підпільної групи В. М. Звєрєва, що діяла на території ШУ ім. К. Лібкнехта. Брав участь у диверсіях, переховував поранених, розповсюджував листівки. Розстріляний гестапо після жорстоких тортур.

Харлан Володимир Михайлович (1914, Кр. Ріг – 29.12.1943, там же). Уч. підпілля. Зак. військ. уч-ще. Працював в ШУ ім. К. Лібкнехта. З 1935 в армії. Служив у Криворізьк. РВК. Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. 41 СД. Відзначився у боях за Рава-Руську, Київ. Під Барвінковим потрапив у полон. Здійснив втечу, дістався додому. У лист. 1941 вступив до підпільної групи Звєрєва. Брав участь у диверсіях на шахтах. Після жорстоких тортур розстрілян. гестапо.

Хартон, щільний папір у давнину на Криворіжжі. Згодом від Х. виникла назва картон.

Хартофілак, бібліотекар у давнину на Криворіжжі.

Харцизяка, крадій, злодій у давнину на Криворіжжі.

Харцизька, вулиця житломасиву ім. Артема Сакс. р-ну. Закладена в кінці 40-х на березі р. Саксагань. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Кустанайська .Довж. 1,4 тис. м. Має 5 держ., 203 приват. будинків, проживає 1,6 тис. чол. Заасфальтована, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Харцизька Донецьк. обл. Обслуговує 36 в/з.

Харченка П. земельні володіння розташовувалися в р-ні Тернів. Існувала економія. Землю обробляли наймити. У 1896 передано в оренду 25 дес. Нікополь-Маріупольськ. акціонер. тов-ву для ведення гірнич. робіт. Господар. Один із засновників рудника "Пужмерка".

Харченко А. В. економія, маєтності поміщиці з центром у с. Єленівка з 80-х XIX ст. Займала більше 10 тис. дес. Значна частина відводилася під землеробство. Існували кінний з-д, ферми, ставки, сад, парк. З кінця 80-х XIX ст. частина земель передавалася в оренду рудопромисловцям.

Харченко Анастасія Євсеніївна. (? - ?).Землевласниця. У 1896 здала в оренду Брянськ. тов-ву 700 дес. землі на 12 років. Щорічно одержувала 30 тис. крб. Доля невідома.

Харченко Адольф Якович (10.1.1938, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1961). У 1961 – 1967 гірнич. майстер ВКБ РУ ім. К. Лібкнехта. У 1967 – 1972 ст. інж., інспектор Криворізьк. округу Держгіртехнагляду України. У 1972 – 1982 заст. голов. інж., у 1982 – 1986 нач. відділу охорони праці та техніки безпеки РУ ім. Комінтерну, нач. дільниці, у 1986 – 1988 нач. ш. "Більшовик" РУ ім. Комінтерну.

Харченко Борис Максимович (3.1.1949, Кр. Ріг). Буд. керівник. Зак. КГРІ (1971). У 1973 – 1980 майстер, ст. виконроб, голов. інж. СУ № 106, у 1980 – 1987 нач. СУ № 105. У 1987 – 1992 голов. інж., у 1992 – 1994 заст. керуючого, у 1994 – 1997 керуючий тр-том "Криворіжстальконструкція".

Харченко Людмила Геннадіївна (16.7.1960, Кіровоград. обл.). Поетеса. Зак. СПТУ № 8. У 1977 – 1989 працювала кухарем. У 1989 – 1994 в системі допомоги пенсіонерам. З 1994 диктор телекомпанії "Єва". Вірші пише з дитинства. Основна тематика – природа і кохання. Друкувалася у періодич. пресі, колектив. збірниках.

Харченко Микола Олександрович (1916, Волинь – лист. 1991, Кр. Ріг). Поет. Зак. Криворізьк. педін-т. У 30-х відповід. секретар газ. "Фрунзівець". Уч. ВВВ з лип. 1941. Вважався загиблим. Пробитий кулею комсомольськ. квиток зберігається в музеї (Москва). Очолював відділ у редакції газ. "Червоний гірник". Один із засновників літ. студії "Рудана". Співець укр. мови. Вірші присвячено героїці ВВВ, Україні. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Харченко Петро Тихонович (18.8.1918). Передовик виробництва. Освіта середня. Уч. ВВВ. У 1961 – 1986 слюсар, кочегар сушильних барабанів цеху помелу № 1 цемент.-гірнич. ком-ту. Переможець змагань. Наставник. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки, "Знак Пошани".

Харченкової А. О. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. Терн. р-ну з початку 80-х XIX ст. Мала 1,6 тис. дес. Існувала економія з госпбудівлями. Обробляли наймити. Вирощувалися зернові.

Харченкової М. І. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. Терн. р-ну з початку 80-х XIX ст. Мала 1,6 тис. дес. Існувала економія з госпбудівлями. Обробляли наймити. Вирощувалися зернові.

Харченківський рудник, відкрит. у 1896 Брянськ. та Нікополь-Маріупольськ. металург. тов-вами. Землі належали поміщицям А. О. і М. І. Харченковим. Розробка велася кар'єрним способом. Потужність до 10 млн. пудів. Мав примітивні механізми. Згодом не витримав конкуренції і занепав під час кризи 1900 – 1903.

Харчоварні котли КЕ-60, КЕ-100, КЕ-250, розроблені спеціалістами ВАТ "Констар" у середині 90-х. Призначені для приготування їжі у вигляді бульйонів, овочів, гарнірів із застосуванням функціональних ємностей, перших блюд, компотів, напоїв. Маса 120, 176, 268 кг. Використовуються у системі громадськ. харчування. Гідно представляють криворізьку марку.

"Харчсельпром", артіль діяла з 1945 – початок 60-х. Випікала хлібокондитерські вироби, карамель. Працювало до 100 чол. Діяли кондитерський, карамельні цехи.

Харчук Ганна Степанівна (1941, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. З 1957 працювала дояркою рад-пу ім. Комінтерну. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Хасанська, вулиця житломасиву МОДР Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Модрівський. Довж. 236 м, ширина 7 м. Має 27 приват. будинків, багата на зелені насадження. Названа на честь озера Хасан на Дал. Сході (Росія). Обслуговує 19 в/з.

Хата-родилка, пологовий будинок. Побутували на сільськ. Криворіжжі на початку 20-х.

Хатаєвич Мендель Маркович (22.3.1893, Гомель – 30.10.1937). Парт. діяч. Зак. Пром. акад. Уч. рев. подій з 1913. Перебував на засланні у Сибіру. Уч. гром. війни з берез. 1918.

Очолював Гомельськ. повітовий ком-т РКП(б), працював у Самарі. У 1923 – 1924 секретар Одес. губкому. Згодом в апараті ЦК КП(б)У. З 1932 секретар Дніпропетров. обкому КП(б)У. Один з керівників будівництва з-ду "Криворіжсталь", реконструкції шахт Кривбасу. Жертва сталінськ. репресій. Ім'я носило ШУ у Кривбасі. Реабілітован. у 1956. Нагородж. орд. Леніна.

Хатаєвича, вулиця житломасиву МОДР Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-х. До 1975 мав назву провулок 3-й Модрівський. Довж. 732 м, ширина 7 м. Має 78 держ. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь держ. діяча М. М. Хатаєвича. Обслуговує 19 в/з.

Хатаєвича ім. колгосп, утворен. у 1933. У госп-ві об'єдналися селяни 8-го кварталу с. Лозуватка. Підпорядковувався Лозуватськ. сільраді. Займався вирощуванням зернових, худоби. Мав до 600-800 га землі, трактор "Фордзон". На початку становлення нараховувалося 15 коней, 11 орал, борони. Селяни заклали лісосмуги, ставок, ферми. У 1938 ліквідован. шляхом перейменування у кол-п ім. Чкалова.

Хатаєвича ім. ШУ, існувало під такою назвою з початку 30-х до лип. 1937. У скл. мало ш. "Радянська". Розташовувалося у захід. частині Кривбасу. Назване на честь М. М. Хатаєвича. Ліквідоване у зв'язку з арештом парт. діяча.

Хаустова Ніна Прокопівна (7.3.1929, Курська обл.). Відом геолог. За. КГРІ (1961). У 1948 – 1982 ст. колектор, ст. геолог Жовт. геологіч. партії. У 1982 – 1985 ст. геолог Півд.-Якут. геологіч. експедиції. Вела розвідку корис. копалин. Автор фундаментальних геологіч. звітів. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Хахаль, непорядна людина у давнину на Криворіжжі. Пізніше - коханець.

Хачін Георгій Андрійович (15.3.1915, Башкирія – 2.5.1978, Кустанайська обл.). Герой Рад. Союзу (8.2.1943). Працював лісорубом. В арм. з 1938. Уч. ВВВ з серп. 1942. У боях за Сталінград навідник гармати 145 окрем. СБ, підбив 4 танки і очолив опір підрозділу у Заводськ. р-ні. 20.2.1944 у скл. 92 гв. СД у р-ні Кр. Рогу підбив 6 танків. Жив у м. Джетигара. Ім'я носить СШ у сел. Канинікольське. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст.

Хащовий Микола Васильович (21.11.1957, Чернівці). Ген.-майор міліції (2001). Зак. КГРІ (1979). З 1981 в органах МВС. З 1993 нач. відділу боротьби з організованою злочинністю, керував операціями по виявленню злочинних угруповань в Кр. Розі, Дніпропетровську, Криму. Першим серед криворізьк. правоохоронців відзначен. почес. знаком МВС України "Хрест Слави".

Хватов Юрій Алфейович (2.12.1931, Вологодська обл.) Гірнич. керівник. Зак. Ленінград. гірнич. ін-т (1954). У 1954 – 1959 нач. зміни збагач. фаб-ки, заст. нач. техвідділу, голов. збагачувальник ПівдГЗК. У 1959 – 1966 нач. збагач. фаб-ки НКГЗК. У 1966 – 1974 голов. інж. ІнГЗК. У 1974 – 1981 директор НКГЗК. З 1981 нач. управління "Укрруда". Керував виведенням ІнГЗК на проект. потужність. Удосконалив технологію збагачення руд. Довів утримання заліза у концентраті до 65 %. Вивів збагач. фаб-ку НКГЗК на проект. потужність. Без зупинки виробництва вів реконструкцію аглоцеху № 2. Канд. тех. наук (1967). Автор 30 наук. праць, 20 винаходів. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора (2).

"Хвиля революції", товариство спільної обробки землі утворене у с. Лозуватка в середині 20-х. У 1930 на його базі утворен. колгосп "Шлях до соціалізму".

"Хвиля революції", колгосп організован жителями 6-го кварталу с. Лозуватка у 1930. Мав 600-700 га землі, займався вирощуванням зернових, утриманням худоби. Ліквідован. у кінці 30-х шляхом об'єднання з кол-пом ім. Ворошилова на правах бригади. Перший голова П. П. Деркач.

Хвилянкові (Orgyidae), родина нічних метеликів. Розмах крил 30-70 мм. Близько 3 тис. видів, в Україні – близько 90 видів. Серед них непарний шовкопряд, золотогузка, монашка та ін. шкідники плодових дерев і лісових порід.

Хвильник кірказон (Aristolochia), рід рослин родини хвилівникових. На Криворіжжі поширений один дикорослий вид – Х. звичайний, багаторічна трав'яниста гола рослина з неприємним запахом. Стебло 40-80 см заввишки. Листки яйцевидно-нирковидні, тупі. Квітки неправильні, жовтуваті, по 3-5 у пазухах листків. Оцвітина з прямою трубочкою і косим 1-губим відгином. Плід – 6-гнізда грушоподібна повисла коробочка. Цвіте V-VII. Звичайно зустрічається серед чагарників, по днищах балок, по заплавах річок. Рослина лікарська. Препарати Х. з. стимулюють роботу серця, збуджують дихання, виявляють сечогінну і відхаркувальну дії. Належить до отруйних рослин. У ботсаду культивується **Х. маньчьжурський** – листопадна ліана до 14 м заввишки. Батьківщина – Приморськ. край, Китай, Корея. Листки великі, округлосерцевидні, 15-30 см у діам. Квітки коричнево-фіолетові. Цвіте V-VI. Цінний вид для вертикального озеленення.

Хвойна, вулиця розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 5-й Український. Довж. 234 м, ширина 7 м. Має 31 приват. будинок. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 14 в/з.

Хвощ (Equisetum), рід трав'янистих рослин родини хвощових. Багаторічні рівноспорові рослини. Стебла 2-х типів: весняні спороносні і літні – безплідні. Спороносні пагони рожево-бурі, соковиті, членисті, нерозгалужені, з'являються напровесні і несуть на верхівках яйцевидно-циліндрич. колоски з спорофілами, у спорангії яких утворюються спори. Після висипання спор спороносні пагони відмирають і рослина розвиває яскраво-зелені кільчасто-розгалужені безплідні стебла з косо догори спрямованими гілками. Листки лусковидні, розміщені кільцями, зростаються у піхви. На Криворіжжі поширені 2 види. **Х. галузистий** часто зустрічається на сухих та вологих піщаних місцях, вапнякових відслоненнях з достатнім рівнем зволоження, по берегах, рідше по днищах балок, інколи у техногенно утворених понижених елементах рельєфу. Х. з. лікарська рослина. Препарати його виявляють багатобічну терапевтич. дію: сечогінну, кровоспинну, протизапальну. Використовується як фарбувальна рослина (фарбує шерсть у сіро-жовтий колір).

Хеліцери, перша пара головних кінцівок у членистоногих тварин підтипу хеліцероносних, функцією яких є подрібнювання і роздавлювання їжі.

Хеліцероносні хеліцерові (Chelicerata), підтип безхребетних тварин типу членистоногих. Тіло найчастіше розчленоване на головогруди і черевце. На головогрудях містяться кінцівки, з яких перші 2-і пари (хеліцери і педипальпи) часто виконують функцію щелеп. Близько 60 тис. видів. Три класи: мечохвости, велетенські щитні та павукоподібні.

Хеномелес, айва японська (Chaenomeles), рід листопадних напіввічнозелених чагарників невисоких дерев родини рожевих до 1-6 м заввишки, гілки колючі. Листки чергові, прості, пильчасті або городчасто-зубчасті. Квітки поодинокі або в укорочених китицях, великі, шарлахово-червоні, рожеві, білі. Плід – яблуко- або грушоподібний, духмяний. Розмножується насінням, в культурі також живцями, відсадками, діленням куща. 4 види, у Китаї та Японії. В озелененні Кр. Рогу поширений **Х. японський** – чагарник до 1 м заввишки з жовто-зеленими, кислими дуже духмяними плодами від 3 до 4,5 см. Цвіте III-IV. Пройшли випробування у ботсаду і пропонуються Х. японський до 1,5-2,5 м заввишки, **Х. прекрасний, Х. розкішний.** Х. – декоративні раноквітучі рослини. Рекомендуються у садах, парках, скверах.

Херики, гра в хрестики-нулики. Від назви букви "Х" у старому алфавіті-"хер." у давнину на Криворіжжі.

Херсонець Лотос Микитович (6.1.1924, Кіровоград. обл.). Науковець. Зак. КГРІ (1949). У 1949 – 1956 працював механіком, нач. збагач. фаб-ки, заст. нач. техвідділу РУ ім. Кірова, нач. збагач. фаб-ки РУ ім. Дзержинського. У 1956 – 1984 нач. лабораторій нових машин, магнітних методів збагачення ін-ту "Механобрчормет". Автор 53 праць, 21 свідоцтв з проблем збагачення. Уч. ВДНГ. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Херсонська, вулиця житломасиву МОДР Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула у 30-50-х. До 1975 мав назву провулок 1-й Херсонський. Довж. 915 м,

ширина 9 м. Має 43 держ. будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь обл. центру України м. Херсон. Обслуговує 19 в/з.

Хетагурова, вулиця житломасиву ім. К. Лібкнехта Сакс. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Нобелівська. Довж. 339 м, ширина 6 м. Має 18 приват. будинків, проживає 45 чол. Вкрита відсівом. Названа на честь осетин. поета Хетагурова Кости Левановича (15.10.1859 – 1.4.1906). Основоположник осетин. літератури і живопису. Обслуговує 49 в/з.

Хижа, у давнину на Криворіжжі погана осіння погода з дощем та снігом.

Хижак (Staphylinus), жук родини твердокрилих. Довж. 12-25 мм. Голова, спина чорні, надкрила жовто-бурі. Проживають під рештками рослин, у гною, під камінням. На Криворіжжі представлен. 5 видами.

Хижі птахи, населяють різноманітні ландшафти Криворіжжя. Відомі до 35 видів. Серед найпоширеніших сокіл, яструб, канюк, змієїд, орлан ін. Більшість корисні. Знищують шкідників.

Химера (від грецьк.) міфологічний образ чудовиська з головою і шиєю лева, тулубом кози і хвостом дракона. У середньовіччя скульптурні зображення фантастич. чудовиськ. Персонаж криворізьк. фольклору.

Химки-стожарниці, народна назва 24 липня на Криворіжжі.

Хир, хвороба, недуга у давнину на Криворіжжі. Від Х. вирази: захирів, захиріти тощо.

Хитровський Василь Петрович (початок XX ст. – лют. 1970, Москва). Ген.- майор. Зак. Військ. арт. акад. В арм. з початку 20-х. Уч. ВВВ з лип. 1941. Під час визволення Кр. Рогу командуючий артилерією 37А. Уміло керував арт. частинами у боях на Криворіжжі. Ім'я згадане у Наказі Верховного Головнокомандуючого (26.2.1944). Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3).

Хитько Олексій Савович (1905 - ?). Почес. залізничник. Зак. залізнич. уч-ще (1924). У 1921 у скл. загону ЧОП Довг. р-ну. Машиніст паровоза. З 1937 нач. відділу кадрів, заст. нач. ст. Довгинцеве. У 1940 – 1943 заст. нач. депо Півден.-Урал. залізниці. З жовт. 1943 нач. ст. П'ятихатки. У 50-х заст. нач. депо ст. Довгинцево. Нагородж. орд. Леніна (2), Червоної Зірки.

Хихло Анатолій Олександрович (3.2.1960, Дніпропетров. обл.). Відом. рибовод. Освіта середня. Навчався в Миколаївськ. мореход. уч-щі. У 1980 – 1984 працював в управлінні "Керчрибпром". З 1989 рибалка Криворізьк. рибгоспу. Має значні заслуги у риб. виробництві.

Хихлова Лідія Микитівна (1940, Кр. Ріг). Відом. будівельник. Освіта н/середня. З 1958 маляр БУ № 6 тр-ту "Криворіжжитлобуд". Стояла біля витоків тр-ту. Передовик виробництва, ініціатор труд. починів. Наставник. Брала актив. участь у будівництві багатьох об'єктів житла. Керувала робітнич. школою передового досвіду. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора ,"Знак Пошани".

Хібінська, вулиця розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула у 30-50-х. До 1975 мав назву провулок 6-й Український. Довж. 487 м, ширина 7 м. Має 16 приват. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь гір Хібін на Кольському півострові (Росія).

Хівренко Віктор Іванович (6.2.1935, Кр. Ріг – 1.2.1982, Запоріжжя). Засл. художник України (1989). Зак. Краснодар. педін-т (1967). Працював у галузі станк. живопису. Уч. виставок. Твори "В роки війни" (1975), "Старий Дніпро" (1976), "До людей" (1977), "У мирні дні" (1980), "Будівельники" (1981).

Хівренко Володимир Якимович (1949, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1971). З 1971 гірнич. майстер, нач. дільниці, голов. інж. шахти, з 1982 нач., директор ш. "Гігант" РУ ім. Дзержинського. Умілий керівник підзем. виробок руди. Раціоналізатор. Представник труд. династії. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Хівренко Яким Фотійович (8.9.1912, Черкас. обл. – 4.6.1977, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1941). У 1930 – 1935 пом. маркшейдера ШУ ім. Кірова. У 1935 – 1937

маркшейдер ШУ ім. Фрунзе. У 1937 – 1940 голов. маркшейдер ШУ ім. Кірова. Уч. ВВВ з серп. 1941 у скл. стрілецьк. частин. У 1946 – 1951 зав. гірнич. роботами, голов. інж. РУ ім. К. Лібкнехта. У 1951 – 1958 керуючий РУ ім. Кірова. Чл. спілки рудокопів (1930). Гірнич. директор 3-го рангу. Організатор відбудови Кривбасу. Ініціатор впровадження технології з системи підповерхових штреків, нової техніки на проходці горизонтальних виробок. Канд. тех. наук. Виробничі плани РУ ім. Кірова перевиконувалися на 130-150 %. Нагородж. орд. Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Хівря, народна назва свині на Криворіжжі.

Хізлевудит (від назви річки у Тасманії), мінерал класу сильфідів. Колір світло-жовтий, світло-бронзовий. Рідкісний. Непрозорий. Знайден. Ю. Г. Гершойгом, В. М. Кузеліним в р-ні РУ "Першотравневий" (1971). Утворює псевдокубічні зерна до 35 мм.

Хіліоті Георгій Опанасович (8.6.1936, Кримська обл.). Почес. майстер металургії СРСР (1991). Зак. Керчинськ. металург. тех-м (1956). У 1957 – 2000 машиніст насосів, майстер, нач. дільниці ПівдГЗК. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник.

Хіль Михайло Михайлович (11.6.1938, Дніпропетров. обл.). Торг. керівник. Зак. Донецьк. ін-т торгівлі (1980). У 1955 – 1960 монтер Петріківськ. БМУ "Дніпросільенерго", слюсар ШУ № 2 тр-ту "Червоноармійськшахтобуд". У 1960 – 1968 бурильник РУ ім. Орджонікідзе. У 1968 – 1975 продавець, завмаг., заст. нач. ВРП РУ ім. XX партз'їзду. У 1975 – 1982 нач. ВРП РУ ім. Кірова. У 1982 – 1989 нач. територ. управління робітнич. постачання. У 1989 – 1992 ген. директор системи робітнич. постачання концерну "Укрметалургторгпостач". З 1992 директор торг. комплексу "Криворіжбуд".

Хільченко Леонід Васильович (1.1.1931, Херсон. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1961 – 1993 водій автобази № 20 автотр-ту. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Один з перших криворізьк. "далекобійників". Систематично перевиконував норми перевезення вантажів. Нагородж. орд. Жовтневої Революції.

Хільченко Лідія Іванівна (21.7.1947, Іванівська обл.). Пед. керівник. Зак. Магадан. педін-т (1972). У 1965 – 1980 учитель, вихователь у дитсадку в Магадан. обл. У 1980 – 1987 учитель початкових класів СШ № 88, з січ. 1988 директор СШ № 88. Відмінник освіти. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Хімії кафедра КТУ, створена у скл. КГРІ в кінці 20-х. Готує спеціалістів з хімії і фізико-хіміч. аналізу. Діють лабораторії, працівники ведуть плідну наукову діяльність.

Хіміків, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну закладена в кінці 40-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Коксохімічна. Довж. 325 м. Пл. 1,2 тис. кв. м. Має 14 приват. будинків. Обслуговує 32 в/з.

Хімічев Анатолій Гаврилович (26.6.1936, Херсон. обл.). Керівник правоохоронців. Зак. Харків політех. ін-т (1966). У 1955 – 1964 водій АТП-03102. У системі МВС з 1964. Держ. автоінспектор, нач. відділення, у 1978 – 1987 нач. відділу ДАІ. Відмінник міліції. Організатор безпеки руху у 70-80-х в Кр. Розі.

"Хімпром", артіль з випуску продукції побутової хімії існувала у 1945 – початок 60-х. Працювало більше 60 чол.

Хімченко Зоя Григорівна (1937, Черкас. обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З кінця 50-х працювала муляром БУ № 1 тр-ту "Криворіжжитлобуд". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Брала участь у будівництві ДП-9, житломасивів. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Хінчичашвілі Юрій Григорович (1926, Півн. Осетія -). Гірнич. керівник. Освіта середня. У 1951 – 1962 гірнич. майстер, нач. дільниці, нач. ш. "Червоний партизан" Першотравневого РУ. Умілий організатор процесу видобутку руди.

Хіпі (англ. hippie), молодіжний рух на Криворіжжі в 60-х, в основі якого лежить заперечення установлених норм поведінки, нехтування загальних цінностей буття, виклик суспільству у вигляді певної агресії. Все це позначалося у манерах поведінки та зовнішньому вигляді.

Хірургів науково-практичне товариство, створене у Кр. Розі у 1957 за ініціативою М. Й. Бистрицького. Серед активістів створення хірурги М. С. Вчорашній, А. І. Бреслав, М. А. Попова, Г. Г. Крилова, А. О. Чабан. Об'єднує хірургів Кр. Рогу. Проводяться засідання, обмін досвідом.

“Хірургічна лікарня”, приват. медич. заклад існував у Кр. Розі на початку XX ст. Належав доктору медицини С. Д.. Шанявському. Працювали лікарі Абрамичев, Пшидецький, Мороховський. Розташовувався на вул. Іорданській (сучас. Першотравнева Ц.-Міськ. р-ну). Мав окрему споруду, яка знесена у 1992. Проводився прийом хворих, яким робили операції. Лікувалися криворіжці - учасники рос.-япон. 1904 – 1905, 1-й світ. воєн. Лікарі мали приват. практику.

Хісний Володимир Федорович (15.9.1946, Кр. Ріг). Держ. керівник. Зак. Волгоград. політехніч. ін-т (1969). У 1969 – 1970 інж. Пермськ. науково-дослід. технологіч. ін-ту. У 1970 – 1979 інж., технолог, нач. бюро, у 1980 – 1991 заст. секретаря парткому КЦРЗ, інструктор, заввідділом Сакс. райкому КПУ, секретар парткому КЦРЗ, 2-й секретар Сакс. райкому КПУ. У 1991 – 1993 заст. директора фірми “Екор-Кривбас”, у 1993 – 2000 ген. директор МП “Автомел”. З 2000 голова Жовт. райвиконкому. Нагородж. знак. “За заслуги перед містом”.

Хістер (Hister), жук родини твердокрилих. Тіло округле, майже 4-кутне, помірно випукле, чорне, надкрила іноді з червоними плямами. Зберігається на падалі, у гної. На Криворіжжі представлен. 8 видами.

Хламида, плащ, дощовик, накидка тощо у давнину на Криворіжжі.

Хлєбников Михайло Андрійович (18.5.1918, Красноярськ. кр.). Герой Рад. Союзу (20.12.1943, Зак. Чкалов. танк. уч-ще (1945). В арм. з 1938. Уч. ВВВ з лют. 1943. У скл. 5 гв. артполку 10 гв. ПДД відзначився у боях на Дніпрі і за Кр. Ріг. Підбив 7 танків. Працював слюсарем на Ленінград. суднобуд. з-ді. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст.

Хлистов Анатолій Іванович (20.9.1964, Кр. Ріг – 17.2.1984, Афганістан). Воїн-інтернаціоналіст. Зак. Тернівськ. індустр. тех-м (1983). В арм. з 1983. Десантник-кулеметник. Воював в Афганістані. Похован. у Кр. Розі. Меморіал. дошка в Тернівськ. індустр. коледжі, ім'я носить тепловоз у Ганнівськ. кар'єрі ПівнГЗК. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

“Хліб”, торговий дім діє з 1990 як підприємство з випікання та реалізації хлібобулочних виробів. Одне з перших приват. підприємств харчової промисловості. В асортименті 15 видів виробів. Рецепти складені на основі стародавніх принципів укр. хлібопекарів. Працює 20 чол. Розташован. на вул. Косіора Дзерж. р-ну.

“Хлібних шкідників”, судові процеси проходили у 1929. На першому у лют. розглядалася справа 52 чол., які звинувачувалися у випіканні хліба з порушенням технологій і використанні шкідливих домішок. Всього було 2 суди, на яких звинувачували кілька десятків людей. Це був удар по комерції, ніж реальна справа. Готувалася масова націоналізація всіх сфер діяльності.

Хлібні клопи, група комах ряду клопів; шкідники хлібних культур. Найбільшої шкоди завдають черепашки шкідлива, маврська, австрійська, лігуси трав'яний, польовий ін. В ушкоджених Х. к. рослин відмирає стебло, деформуються зернини тощо; борошно з ушкодженого зерна має низьку якість.

Хлібокомбінат № 1, бере початок від хлібоз-ду № 1, що почав діяти у жовт. 1928. У серп. 1934 став до ладу хлібоз-д № 2. Випікали хліб з борошна грубого помелу, виробляли армійські сухарі, булочки. Зруйнован. у серп. 1941. За часів окупації хліб випікався у підвальному приміщенні. Відбудован. у 1944. У 1950 хлібоз-д № 2 став хлібоком-том. У 1962 технологіч. процес переведен. на використання природ. газу, введені 3 мех. лінії. У 1970 до скл. хлібоком-ту увійшов хлібоз-д № 1. Виробництво хліба із сортового пшеничного борошна велося на рідко-солоних опарах, а хліб із змішаних сортів на рідких заквасках. У 1987 введен. кондитерський цех на 4 т продукції на добу. За час існування

тричі піддавався реконструкції. Виробляє 85 найменувань хлібобулочних і 115 кондитерських виробів. Працює 590 чол. Щоденна потужність 100 т.

Хліборобна, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-70-х. До 1975 мав назву провулок 1-й Куйбишевський. Довж. 290 м, ширина 9 м. Має 39 приват. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 19 в/з.

Хлопуші, вулиця розташована у півн. частині житломасиву Довгинцеве Довг. р-ну. Закладена у 20-х. До 1975 мав назву провулок 1-й Транспортний. Довж. 240 м, ширина 7 м. Має 6 приват. будинків, проживає 13 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь сподвижника Є. Пугачова у селян. війни О. Т. Хлопущі. Обслуговує 48 в/з.

Хлорування, технологічне обеззараження питної води, стічних вод, місць збирання нечистот та відходів на Криворіжжі шляхом обробки газоподібним хлором, хлорним вапном або ін. хлороутримуючими з'єднаннями. Використовується також для обезбарвлювання, дезодорації вод ін.

Хлоритоід (від грецьк. – схожий на хлорити), мінерал класу силікатів. Колір червонувато-зелений, чорний. Блиск скляний. Ламкий, прозорий. У Кривбасі зустрічається у межах Центр. і Півд. р-нів у породах нижньої, середньої і верхньої світ. Вивчали З. І. Танатар-Бараш, Д. І. Іщенко.

Хлорофітум чубатий (Chlorophytum comosum), рослина родини лілійних. Батьківщина – вологі субтропіки Півд. Африки. Вічнозелена епіфітна або наземна рослина. Листок яскраво-зелений, лінійний або ременоподібний, до 40 см завдовжки і 1,2-2,5 см завширшки. Квітки білі, дрібні на довгому квітконосі. На квітконосі розвиваються молоді рослини з листками та корінням. В культурі зустрічається садова форма: **Х. строкатолистий**, листки з білою або жовтою смугою посередині та по краях. Оранжерейна та кімнатна рослина. Поширена у ботсадах, а також у квітникарів-любителів, використовується в озелененні Кр. Рогу в літній період на клумбах.

Хмара Олег Іларіонович (1936, Дніпропетров. обл.). Поет. Зак. КГРІ. Працював інж. у науково-дослід. ін-тах Кр. Рогу. Друкувався у періодич. пресі. Автор збірки “В часы бессонницы” (1989).

Хмельницький Віталій Григорович (12.6.1943, Запорізька обл.). Засл. тренер України (1991). Нападаючий. Вихованець маріупольськ. футболу. Грав в командах “Азовсталь” (1961), “Шахтар” (1962 –1964), “Динамо” (1965 – 1972). Провів 289 матчів, забив 62 голи. Чемпіон СРСР 1966, 1967, 1968, 1971, сріб. призер 1965 , 1969. Володар Кубка СРСР 1966. З 1973 на тренер. роботі. У 1978 – 1979 голов. тренер ФК "Кривбас".

Хмельницькому Б. пам'ятники, відкриті у Дзерж., Жовт., Ц.-Міськ. р-нах у січ. 1954. Всі виготовлені Худфондом СРСР. У Дзерж. р-ні відкрит. 15.1.1954 в парку ім. Б. Хмельницького. Гетьман зображен. на повний зріст у залізобетоні без кашкета з булавою за поясом. У Жовт. р-ні відкрит. 8.1.1954 на пл. Хмельницького на вул. Ватутіна. Зображен. на повний зріст у залізобетоні булава у правиці, на голові гетьманськ. кашкет. У Ц.-Міськ. р-ні відкрит. 8.1.1954. Зображен. на повний зріст з піднятою правицею з булавою. Встановлен. у житломасиві Гданцівка на вул. Урицького.

Хмельов Іван Володимирович (16.8.1960, Сумська обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1986). У 1986 – 1999 лікар-реаніматолог у відділенні реанімації та інтенсивної терапії 2-ї міськ. лікарні. У 1999 організував першу приват. клініку “Медиком-Кривбасс”. Автор 12 наук. робіт, 8 рац. пропозицій.

Хмельова, вулиця житломасиву Рахманівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула у 30-50-х. До 1975 мала назву вулиця Куйбишева. Довж. 256 м, ширина 7 м. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 72 в/з.

Хмиз, хворост, великі стебла буряків ін. Використовували для розпалювання печі або груби, плели тин, щити для будівлі хат, хлівів на Криворіжжі.

Хміль Інна Романівна (6.8.1939, Дніпропетров. обл.). Пед. керівник. Зак. Криворізьк. педін-т (1970). У 1957 – 1960 учитель початкових класів Гейківськ. СШ. У 1961 – 1968 учитель СШ № 10. У 1968 – 1996 учитель, заст. директора СШ № 1. З 1996 учитель приват. авторськ. школи. Учитель-новатор. Наставник. Учитель-методист. Відмінник народ. освіти України. Почес. грамота Міносвіти України. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Хміль звичайний (Humulus lupalus), рід трав'янистих рослин родини конопляних з єдиним видом – Х. звичайним. Багаторічна ліана 3-6 м завдовжки. Стебло шершаве від гачкуватих причіпок. Листки довгочерешкові, при основі серцевидні, 3-5-лопатеві. Тичинкові суцвіття у листкових пазухах, волосисті, маточкові – у вигляді поодиноких або зібраних у китиці головок; маточкові квітки сидять по 4 в пазухах покривних лусок, які розростаються при плодах і утворюють так звану шишку хмелю. Цвіте VI-VIII. Звичайно зустрічається на більш-менш вологих місцях, по берегах боліт, річок, у лісових насадженнях, серед чагарників. Культивується для одержання так званих "хмельових шишок", які вживають у пивоварінні, як витку декоративну рослину. В медицині препарати Х. з. вживають для заспокоєння нервової системи, підвищення діурезу, вони поліпшують травлення, активно впливають на процеси регенерації в епідермісі шкіри. Належить до отруйних рослин.

Хмурін Олександр Єрмолайович (17.4.1927, Кіровоград. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1959). У 1959 – 1977 нач. дільниці, голов. інж., нач. ВКБ РУ ім. К. Лібкнехта. Відомий у Кривбасі шахтобудівник. Організовував швидкіс. проходку горизонтів. Керував будівництвом ш. "Батьківщина", об'єктів культури і побуту.

Ховаєв В'ячеслав Олександрович (26.9.1911, Дніпропетров. обл. – 90-ті). Чл. СХУ. Зак. Ін-т живопису у Ленінграді (1939). Станковий живопис. Уч. виставок з 1939. Картини "У мартенівському цеху" (1952), "Кривий Ріг. Будівельники" (1957), "Швидкісники Криворіжжя".

Ховрах крапчастий (Spermophilus suslicus), представник родини вивіркових (білячих) ряду мишоподібних ссавців. Поширений в центр. і захід. частині Європейськ. рівнини. В Україні – у степу і лісостепу правобережжя Дніпра. Типовими місцями мешкання на Криворіжжі є степові балки, поля багаторіч. трав, зони відчуження біля залізнич. доріг, автострад, каналів, степові ділянки біля водосховищ. Активні у теплу пору року, вдень. Риють нори. У сплячку залягають у кінці лип. – на початку серп., виходять із сплячки у кінці лют. – на початку берез. Живиться зеленими рослинами, зерном злаків. Під час небезпеки стає "стовпчиком" і свистить, попереджуючи ін. звірків. Народження малят на Криворіжжі припадає на першу половину квіт., в приплоді 6-7 малят. Чисельність знижується. Зустрічається спорадично, острівними популяціями.

Ходак Володимир Павлович (?, Кр. Ріг – 1941, Балтика). Держ. керівник. Син П. Й. Ходака. Дитинство провів у Кр. Розі. Уч. гром. війни у скл. 1-ї Кін. Арм. У 20-х нарком праці Дагестану. У 1937 – 1940 у торг. представництві СРСР в Ірані. Уч. ВВВ. Загинув у бою.

Ходак Павло Йосипович (1863, Волинська обл. – 1940, Кр. Ріг). Фотомайстер. Зак. Одес. фотошколу. З 1895 у Кр. Розі завідував фотоательє. Фотолітописець Кривбасу кінця XIX – початку XX ст. Залишив багату спадщину фотознімків міста, рудників, криворіжців. Кілька фотознімків зберігається у краєзнавч. музеї.

"Ходзинська", шахта Олександрівськ. рудника, під такою назвою діяла у 1907 – 1929. Мала дерев'яний копер, мехпідйомник. Руда доставлялася кіньми на ст. Пічугіне. Зруйнована за часів гром. війни. У 1929 відновлена і дістала ім'я Р. Люксембург.

Ходирева Валентина Яківна (20.10.1950, Дніпропетров. обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. мед. ін-т (1974). З 1974 лікар, зав. бактеріологіч. лабораторією Терн. райСЕС. Відмінник охорони здоров'я. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

"Ходики", народ. назва маятникового годинника з гирями на ланцюжках, які приводили годинник у дію своєю вагою.

Ходич Микола Іванович (24.1.1925, Кр. Ріг – 17.9.1943, там же). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Вихованець СШ № 15. У 1941 – 1943 чл. комсомол.-молодіж. підпільн. групи М. М. Решетняка. Готував листівки із зведенням з фронтів. Брав участь у диверсіях. Заарештован. гестапо у серп. 1943. Мужньо тримався на допитах. Похован. у Комсомольськ. парку у Ц.-Міськ. р-ні. Ім'я носить вул. у Кр. Розі.

Ходича М. І. меморіальна дошка, встановлена у 1975 на початку вул. Ходича у Ц.-Міськ. р-ні. Напис свідчить, що вул. носить ім'я уч. підпілля М. І. Ходича.

Ходіної О. Д. земельні володіння, розташовувалися на території сучас. мкрн. Веселі Терни з початку 80-х XIX ст. Мали 1705 дес. Існувала економія з госпбудовами. Обробляли наймити, вирощувалися зернові.

Ходуличник (Himantopus himantopus), птах родини сивкових. Довж. 35-39 см, вага до 150 г. Великий кулик з тонким прямим дзьобом на непропорційно довгих ногах. Перед голови, спина, крила чорні, низ та хвіст білі. Ноги червоні. Малочислений перелітний птах. Населяє береги водоймищ Криворіжжя. Гніздо на грунті недалеко від води. Кладка у трав. з 4 яєць. Голос – різке "яп-яп". Живиться водними комахами, рачками. Занесен. до Червоної книги.

Ходюша Л.Я. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1947-1948 під егідою Дніпропетров. ун-ту. Вивчалися стяжіння бурого залізняка, його виникнення.

Хойя м'ясиста, восковий плющ (Hoya carnosa), рослина родини ластівневих. Батьківщина – Азія, Австралія. Вічнозелена повзуча ліана. Листки сіро-зелені , товсті, шкірясті, продувгувато-яйцеподібні. Квітки духмяні, білі, воскові, з червоною зіркою у центрі, зібрані у зонтик. Квітконос короткий, до 2 –4 см. завдовжки , опушений. Оранжерейна та кімнатна рослина , використовується як ампельна та витка культура. Широко поширена на Криворіжжі у квітникарів- любителів.

Хокею на траві міська федерація, бере початок у 1976. Спортивна командна гра на полі 91,4 м х 55 м. Виник у середині XIX ст. у Великобританії. В СРСР з 60-х XX ст. Міжнарод. федерація (1924) об'єднує 100 країн. У програмі олімпіад з 1908. На Криворіжжі у витоків стояли К. Г. Драчук і Є. Г. Петриков. У 1976 створена чоловіча команда, 1977 – жіноча. У 1982 чоловіча команда посіла 2 місце у першості України. Мав розвиток у ДСТ "Спартак". У 1983 А. М. Ханкішієв організував секцію у мкрн. Сонячний. У 1983 секцію створив С. П. Панасенко, а В. П. Панасенко – секцію у Дзерж. р-ні. Підготовлено 4 майстри спорту, 50 кандидатів. В. Щипакову присвоєне звання судді міжнарод. категорії. У 2001 збірна Кр. Рогу посіла 2 місце на першості України у Кіровограді.

Хокею на траві спортсекція, створена у СШ № 13 у 1985. Переможець республіканськ. турніру (м. Василькове, 1991). Уч. чемпіонату України (1992,1993,1995). С .Нікітін уч. першості Європи (Москва 1998), Р. Макуха, О. Морозенко (Познань, 1999). Тренуються 15 канд. у майстри спорту. Вихованці грають у командах вищої ліги. Тренер С. П. Панасенко.

Холера, гостра інфекційна хвороба людини, збудником якої є холерний вібріон. Заразитися можливо при вживанні води або харчових продуктів, забруднених вібріоном, при догляді за хворим на Х. або при купанні у забруднених водоймищах ін. Спалахи Х. відбувалися на Криворіжжі з давніх часів. У 30-х XIX ст. в результаті епідемії вимерло майже все населення с. Христофорівка. Багато криворіжців померло в результаті епідемії на початку 1900. Епідемії вибухали за часів гром. війни. У 1921 від Х. померли 167 чол., а захворіло 437 чол. На Криворіжжі діяли 4 мед. загони, холерний барак. Окремі випадки Х. спостерігалися під час будівництва з-ду "Криворіжсталь". Багато років Х. вважалася такою хворобою, яку вдалося повністю побороти. Однак окремі випадки захворювань на Криворіжжі сталися на початку 70-х ,у кінці 80-х.

Холмогорська, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Гастелло. Довж. 400 м, ширина 7м. Має 26 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Названа на честь м. Холмогори Архангельськ. обл. (Росія). Обслуговує 31 в/з.

Холод Олександр Михайлович (5.2.1961, Уральська обл.). Науковець. Зак. Дніпропетров. ун-т(1990). У 1988-1987 інструктор фізвиховання Дніпропетров. ун-ту. У 1987-1988 викладач СШ в м. Орджонікідзе, у 1988-1990 учитель СШ № 29. У 1990-1999 доцент Криворізьк. педін-ту. З 1999 зав. кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін Криворізьк. підрозділу Європейськ. ун-ту фінансів і бізнесу. Організатор міжнарод. симпозіумів. Автор 95 наук. праць, 3 монографій. Канд. філологіч. наук (1994).

Холод Павло Петрович (1914, Донецька обл.-16.8.1941, Кр. Ріг). Авіатор. Зак. авіауч-ще. Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. 229 бомб. авіаполку. Здійснив 25 б/вильотів. 16.8.1941 на чолі групи бомбардувальників вилетів на знищення ворож. колони бронетехніки у Кр. Розі. Після кількох вдалих заходів літак був підбитий вогнем зеніток і запалав. Наказав екіпажу залишити машину, а сам спрямував її на зеніт. батарею. Повторив подвиг Гастелло. У 1954 перепохован. у братській могилі парку кол. РУ ім. Р. Люксембург. Відомості зібрані в СШ № 37.

Холодок (Asparagus), рід трав'янистих рослин родини холодкових. Багаторічники з м'ясистим кореневищем і дуже розгалуженим стеблом з перетинчастими лускатими листками, в пазухах яких містяться пучки голчастих або шиловидних гілочок , так званих кладоїдів. Квітки по одинці або по 2-3 в пазухах листків. Оцвітина дзвоникувата або півкуляста, глибокошестироздільна. Плід - червона ягода. На Криворіжжі поширений **Х. багатолистий** з товстуватими, короткими кладодіями. Звичайно зустрічається по балках, на сухих луках. **Х. кімчастий** відрізняється гранчастим звивистим стеблом і виразно 3-гранними кладодіями. Єдине місцезнаходження в регіоні – схили правого берега р. Інгулець в районі сел. Рахманівка. Охороняється в межах Дніпропетров. обл.

“Холодок”, садівницьке товариство хлібоком-ту закладене у 70-х у Довг. р-ні. Пл. 4 га. Має 57 ділянок.

Холокост (англ., грецьк. – спалений заживо), антилюдська зловісна політика ватажків гітлерівської Німеччини (1933-1945) у відношенні до єврейського населення Європи. Спрямовувалося на масове знищення цілої нації. За часів фашистського режиму загинуло більше 5 млн. євреїв, серед жертв Х. майже 10 тис. криворізьк. євреїв.

Холопи, селяни X-XVIII ст., які категорично залежали від господаря, наближені до рабів. Практично не мали власного господарства і працювали на феодала. Такими ставали в результаті полону, продажу за борги, шлюбу холопа з холопкою. У 1722 перетворені на кріпаків. Холопи Криворіжжя брали участь у виступах проти гнобителів, воювали у війську Б. Хмельницького.

Холошин Володимир Федорович (28.7.1902, Полтав. обл.-8.3.1973, Кр. Ріг). Гірнич керівник. Зак. Хорольськ. міськ. уч-ще. (1921). У 1921-1923 землемір в с. Білоцерківка Полтав. обл. У 1925-1929 маркшейдер ШУ ім. Леніна. У 1929 пом. голов. маркшейдера Жовтневого ШУ. У 1930-1941 голов. маркшейдер ШУ ім. Дзержинського. У серп. 1941 зібрав техніч. документацію і 8.8.1941 вивіз її на Урал. Це ворогу не дало можливість почати видобуток руди. У 1941-1943 голов. маркшейдер рудника “Сарана” у Перм. обл. У лист. 1943 першим прибув у Кривбас і почав організовувати його відбудову. У 1944 голов. інж. ШУ ім. Дзержинського. У 1944-1964 голов. маркшейдер РУ ім. Дзержинського. Один з найвидатніших гірників Кривбасу. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Холявко Василь Минович (2.3.1918, Алтай) Пед. керівник. Зак. Качинське авіауч-ще (1938), Криворізьк. педін-т (1947). У 1938-1941 учитель в с. Божедарівка Криворізьк. р-ну. Уч. ВВВ з 1941 у скл. 62 ВАП ЧФ. Захищав Туапсе, Новоросійськ, визволяв Севастополь, Одесу, Молдову. Збив 6 літаків ворога. Працював у газ. “Черноморский летчик”. З 1946 в апараті Дзерж. райкому КПУ. У 1952-1975 директор СШ № 63, інтернату № 1. Нагородж. орд. Червоного Прапора (2), Вітчизняної війни 1,2 ст.

Хольний Володимир Якович (15.5.1931, Тверська обл.). Засл. учитель України (1991). Зак. Київ. ін-т цивільної авіації (1959).З 1959 ст. викладач, методист Криворізьк.

авіатехніч. уч-ща /коледжу. Підготував кілька поколінь авіаторів. Кращий за професією. Відмінник Аерофлоту. Автор метод. розробок .

Хоменко Віктор Васильович (19.10.1963, Кр. Ріг). Відом. тележурналіст. Зак. Криворізьк. педін-т (1992). У 1984-1985 токар СПЦ № 1 ком-ту "Криворіжсталь", виробничий вожатий СШ № 69. У 1986-1987 вожатий піонер. табору "Артек". У 1987-1990 токар СПЦ № 1 КМК. У 1990-1992 учитель географії гімназії № 8. У 1992-1993 учитель географії, завуч СШ № 29. У 1993-1995 редактор телерадіокомпанії "Рудана". Автор першої авторської програми "Дитячі дрібниці для дорослих" (1993). У 1995-1997 керівник прес-служби Міністерства у справах релігії і конфесій Чеченської Республіки, редактор кор. пункту НТВ (Грозний). У 1997-1999 тележурналіст телестудії "Єва". З червня 2001 телекореспондент ТВ –6 (Москва). Спортсмен –каратист. У 1978-1992 актор, асистент режисера театру-студії "Аматор". У 1990 переміг у конкурсі "Японія і я". У січ.1991 був прийнятий прем'єр-міністром Японії Тосіко Кайфу. Пише п'єси, оповідання.

Хоменко Іван Євтихійович (29.9.1919, Кіровоград.обл.-14.8.1968, Київ). Поет. Зак. Дніпропетров. театральну школу (1938), навчався у Криворізьк. педін-ті. У 30-х актор театру "Кривбас". Уч. ВВВ з 1941 від Волги до Дунаю. Капітан-танкіст. Поранений і двічі контужений. Перші вірші друкував у фронтовій пресі. Жив у П'ятихатках і Дрогобичі. Працював вихователем у дитбудинку Веселі Терни. У 1949 заарештован. і до 1956 перебував у карагандинськ. ув'язненні. Зб. поезій "Дуби не хиляться " (1958), "Лірика та поеми" (1959), "Схід сонця"(1960), "Солов'їні світанки" (1962), "Горицвіт" (1963), "Живе зерно" (1965), поема "Марина Чурай". Похован. на Байковому кладовищі. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Хоменко Іван Петрович (2.10.1913, Кіровоград. обл.). Військ. діяч. Освіта середня. В арм. з 1935. Уч. ВВВ з червня 1941. В арм. до 1958. У 1958-1979 нач. ЖКВ, майстер з благоустрою з-ду "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, Червоної Зірки (2).

Хоменко Станіслав Іванович (22.9.1939,Київ). Чл. Спілки фотохудожників. України (1993). Зак. Криворізьк. медуч-ще (1965), ун-т народ. мистецтва (1987). Стоматолог Лозуватськ. лікарні. У спорт. пресі з 1975, призер міжнарод. фотовиставок. Організував 10 персонал. виставок.

Хомич Дмитро Михайлович (1941, Дніпропетров. обл.).Банкір. Зак. КГРІ (1969), ВПШ при ЦК КПУ (1982). У 1961 слюсар аглоцеху ПівдГЗК. У 1961 служба в армії, навчання. З 1971 інструктор, зав. оргвідділом Інгулецьк. райкому КПУ. У 1975 заст. голов. інж. з-ду "Ремгірмаш". У 1976 2-й, у 1977-1985 1-й секретар Інгулецьк. райкому КПУ. У 1985 секретар міськкому КПУ, очолював партгрупу на будівництві промоб'єктів КХЗ, КМК, "Восход". Ініціатор і керівник програми "Кривбас -90". У 1986 зав. відділом обкому КПУ. У 1987-1989 голова облради профспілок. У груд. 1985-серп.1991 1-й секретар Криворізьк. міськкому КПУ. У 1991-1994 керуючий Ц.-Міськ. відділенням Промінвестбанку. У 1994-1996 у банк. системі Миколаїв. обл. Керував фінансуванням розбудови ЧФ України. З 1996 керуючий Дзерж. відділенням Промінвестбанку України. Народ. депутат України (1990-1994).

Хомік Микола Омелянович (20.9.1938, Волинська обл.). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1956-1993 тракторист, механік рад-пу "Гірник". Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани ".

Хомуха Іван Васильович (31.12.1939, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Зак. Дніпродзержинськ. металург. тех-м (1961). У кінці 50-х грав у скл. футбол. збірної Дніпродзержинська. У 1957-1960 воротар ФК СКА (Ростов). У 1960-1965 конверторник Дніпродзержинськ. металург. з-ду. З 1965 конверторник конвертор. цеху № 2 ком-ту "Криворіжсталь". Брав участь у пуску цеху . У 1972 брав участь в інтернаціональній плавці у м. Череповець. Ударник п'ятирічок, наставник, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора , "Знак Пошани".

Хомченко Григорій Іванович (26.7.1950, Миколаїв. обл.). Енергокерівник. Зак. Харків політех. ін-т (1985). У 1969 працював у тр-ті "Криворіжстальконструкція". У 1971-1975 монтажник, слюсар у м. Ангарськ, Іркутськ. ТЕЦ. У 1976-1986 ст. інж., у 1986-1993 нач. цеху, у 1993-1998 голов. інж., з 1998 заст. директора Криворізьк. електромереж. Умілий керівник електрогосподарства Кр. Рогу. Почес. грамота Радміну СРСР (1987).

Хомченко Микола Олексійович (22.11.1938, Дніпропетров. обл.).Засл. металург України (1986). Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1965), у 1957-1960 конденсаторник Дніпропетров. коксохім. з-ду. З 1965 газівник, майстер, нач. дільниці, нач. коксохім. цеху № 1Криворізьк. коксохім з-ду. Умілий організатор виробництва, раціоналізатор. Засл. коксохімік КХЗ (1990), засл. працівник ком-ту "Криворіжсталь".

Хомяк Володимир Павлович (28.4.1935, Кр. Ріг). Засл. працівник промисловості України (1984). Зак. Криворізьк. автотех-м (1968). У 1959-1990 машиніст паровоза / тепловоза, інструктор локомотив. бригад ком-ту "Криворіжсталь". Новатор виробництва. Брав участь у переведенні на тепловозне обслуговування "Криворіжсталі". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Хомяков Володимир Іванович (27.7.1939, Запорізька обл.). Проф. (1992) Д.Т.Н. (1989). Зак. КГРІ (1962). У 1962-1965 гірнич. майстер РУ ім. Кірова. У 1965-1982 ст. викладач, доцент, секретар парткому (1977-1982), зав. кафедрою економіки у 1982-1986. У 1973-1974 стажувався у Канаді, у 1985-1986 – в КНР. У 1985-1991 ст. наук. співробітник, у 1991-1992 зав. кафедрою Ін-ту підвищення кваліфікації. З 1992 зав. кафедрою менеджменту філіалу Криворізьк. економіч. ін-ту. Автор 100 наук. праць, 3 монографій. Праці з проблем розвитку менеджменту в гірничоруд. промисловості.

Хомяков Олександр Тимофійович (20.5.1877, Брянська обл. –19.6.1952, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. У дитинстві наймитував. На початку 1900 пішки прийшов до Кр. Рогу і працював на Рахманівськ. руднику. У 1908-1916 гірник рудника "Суха Балка" . Уч. рев. подій 1917. Чл. ревкому. Уч. боротьби з бандитизмом. Актив. учасник відбудови Кривбасу. У1932-1941 кріпильник, прохідник ш. ім. Шильмана. З 1944 прохідник, кріпильник ш. "Центральна" ШУ ім. Кагановича. Під землею працював до 75-річного віку, що є рекордом Кривбасу. Заснував династію гірників. Нагородж. орд. Леніна.

Хом'ячок сірий (Cricetulus migratorius),представник родини хом'якових ряду мишоподібних ссавців. Поширений у Євразії. На території України – скрізь. На Криворіжжі – зустрічається рідко, відловлювали лише в роки підвищення активності мишоподібних гризунів (на полях багаторічних трав, відвалах). Активні вночі. Живиться насінням, зеленими частинами рослин, комахами та іншими дрібними тваринами. Робить запаси на зиму (переносить в защічних мішках). Зимовий сон неміцний. Самка народжує 6-7 малят. На Криворіжжі відловлювали 3-кольорових особин – спина темно-сіра, боки-рудуваті, низ-білий. У зв'язку з низькою чисельністю потребує охорони.

Хондич М. та Моісєєнко М. трудовий почин, мав місце у лип. 1941 на ш. ім. Орджонікідзе. Скреперистки Г. Хондич і М. Моісєєнко закликали жінок замінити у вибоях, на шахт. дільницях чоловіків, які пішли на фронт. Почин у Кривбасі мав 300 послідовниць.

Хондрила (Chondrilla)**,** рід трав'янистих рослин родини айстрових. Рослини від основи розгалужені, з молочним соком. Кошики численні, дрібні. Квітки жовті. На Криворіжжі поширена **Х. ситникоподібна,** дворічник з лінійно-ланцетними листками. Цвіте VII-IX. Звичайна рослина на степових схилах балок, відслоненнях різних порід, іноді як бур'ян. Широко поширена на відвалах та дамбах хвостосховищ.

Хопер, у давнину на Криворіжжі, **1**. Великий молот (часто дерев'яний) для забивання паль. **2**. Місце на річці, де живуть дикі гуси.

Хоппер (від англ.), напіввагон – самоскид для перевезення сипучих вантажів на ГЗК і ком-ті "Криворіжсталь". Має кузов у вигляді бункера, перевозить окатиші, агломерат ін.

Хор ветеранів війни, праці та солістів-вокалістів створен. у 1992 у скл. ПК "Першотравневий" за ініціативою М. М. Оболоник. У репертуарі укр. народ., сучас. пісні.

Хор учнів молодших класів муз. школи № 4, створен. у 1976. Відвідують 58 чол. У репертуарі світова класика, укр. народ. пісні. Переможець фестивалів і конкурсів. Керівник О. Г. Долгова.

Хор учнів старших класів муз. школи № 4, створен. у 1968. Відвідує 52 чол. У репертуарі світова класика, укр. народ. пісні. Переможець фестивалів і конкурсів. Керівник С. В. Гребенюк.

Хорватська, вулиця селища Рахманівка Ц.-Міськ. р-ну. Заснована в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва вулиця 1-а Осипенка. Довж. 685м, шир. 4м. Пл. 2,7 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 46 будинків. Названа на честь країни на Балканському півострові – Хорватія. Обслуговує Рахманівський в/з.

Хорда, спинна струна, спинний тяж – первинний основний скелет хордових. Має вигляд пружного еластичного нерозчленованого тяжа. Протягом усього життя зберігається в апендикулярній, ланцетника, круглоротих та хрящових риб; у решти хордових тварин і людини є лише у зародка.

Хордові (Chordata)**,** тип багатоклітинних тварин. Близько 52 тис. видів. Характерним для Х. є наявність хорди на ранніх стадіях розвитку або протягом усього життя. Х. поділяють на 3 підтипи: покривники, безчерепні і хребетні. Іноді до типу Х. включають підтипи первиннохордових, але частіше цю групу вважають самостійним типом.

Хорева Б. Я. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1950-1952. Вивчалися особливості процесів формування гранітів і мігматитів докембрія.

Хорезмська, вулиця житломасиву Рибасове Жовт. р-ну. Закладена у середині XIX ст. у скл. села поручика Д. Рибуса. З кінця 80-х XIX ст. існувала як гірнич. селище. Як вул. формувалася у 20-30-х, розвитку набула у 50-70-х. До 1975 мав назву провулок Гвардійський. Довж. до 1 тис. м, ширина 9 м. Має 44 будинки. Багата на зелені насадження. Названа на честь міста в Середній Азії – Хорезм. Обслуговує 59 в/з.

Хориспора (Chorispora), рід трав'янистих рослин родини хрестоцвітих. **Х. ніжна** – однорічник 10-30 см заввишки. Листки довгасті, нижні – виїмчасто-зубчасті, верхні – з відхиленими дрібними зубцями. Пелюстки лілові, 10-12 мм завдовжки. Цвіте IV-V. Ранньовесняний бур'ян, що часто зустрічається на полях, городах, біля шляхів. Вживається як салатна рослина.

Хоріонтоз, інвазійна хвороба тварин, що спричиняється кліщами – шкіроїдами. У хворих тварин з'являються свербіння, шкірні екземоподібні зміни, лисини та ін.

Хоровод, давній обрядовий танок на Криворіжжі під час весняних та літніх свят.

Хороводна, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. До 1975 мала назву вулиця Театральна. Довж. 250 м. Пл. 1 тис. кв. м. Має 21 приват. будинок. Обслуговує 32 в/з.

Хорозька, вулиця житломасиву Верабове Жовт. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Гюго. Довж. 246 м, ширина 7 м. Має 21 приват. будинок. Названа на честь м. Хорог у Таджикистані. Обслуговує 40 в/з.

Хорольський Валентин Петрович (30.8.1940, Кр. Ріг). Проф. (1992). Д.Т.Н. (1989). Зак. КГРІ (1962). У 1962-1964 інж. Дніпропетров. філії ін-ту автоматики. У 1964-1996 асистент, ст. викладач, доцент, декан електротехніч. фак-ту, зав. кафедрою гірнич. електромеханіки КГРІ. З верес. 1996 зав. кафедрою менеджменту Криворізьк. економіч. ін-ту. Чл. ученої ради із захисту доктор. дисертації. Автор 310 наук. праць з проблем автоматизації, ситуаційного і стратегічного управління.

Хорольський Олександр Миколайович (9.5.1959, Криворізьк. р-н). Сільгосп. керівник. Зак. Дніпропетров. с/госп. ін-т (1981). У 1981-1987 інж. рад-пу "Інгулецький". У 1987 1-й голов. інж. рад-пу / КСП "Зарічний". Умілий керівник с/госп. виробництва. Брав участь у реформуванні сільських відносин.

Хорольський Павло Пантелійович (19.2.1938, Кіровоград. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1975 слюсар-інструментальник цеху № 5,5 "Регому". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник.

Хорольський Петро Степанович (12.5.1935, Полтав. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1966). У 1957-1999 бурильник, гірнич. майстер, нач. спец. нарізної дільниці ш. "Гвардійська". Вперше у Кривбасі впровадив 2- змінну роботу в шахті. Переводився на відстаючі дільниці і виводив їх з прориву. Новатор виробництва. Ініціатор впровадження комплекс. організації праці на шахті. Переможець змагань, раціоналізатор. Нагородж. знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Хорошун Макар Максимович (1903, Дніпропетров. обл. - 1941(?).Гірнич керівник. Зак. Моск. вищі курси Наркомчормету (1930).У 1928-1929 бурильник ш. "КІМ", у 1930-1938 нач. відділу праці, у 1939-1940 секретар парткому ШУ ім. К.Лібкнехта. Стахановець. Ударник перших п'ятирічок. Уч. Всесоюз. наради гірників (Москва, 1938). У 1940-1941 нач. відділу кадрів тр-ту "Жовтеньруда". Загинув на фронті на початку ВВВ.

Хорс, язичницький слов'янський бог Сонця, сонячного диска. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

Хорт, назва мисливських собак у давні часи на Криворіжжі.

Хоругви, за часів козаччини на Криворіжжі військовий знак, прапор, стяг. Пізніше залишилося у церковному побуті як священне зображення, що несуть під час хресного ходу. Хорунжий – означало, той, хто несе хоругви.

Хоруженко Андрій Тихонович (18.4.1922, Дніпропетров. обл. - 6.1.2001, Кр. Ріг). Почес. металург. Освіта н/середня. Уч. ВВВ з лист. 1941 у скл. ЧФ. У 1948-1977 водонаглядач, ст. кочегар, ст. майстер котельного цеху ТЕЦ з-ду "Криворіжсталь". Новатор виробництва, переможець змагань, ударник п'ятирічок. У 1977-1982 слюсар взуттєвої фаб-ки. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Хорунжий, військове звання українських козаків, яке дорівнює сучас. лейтенанту.

Хостинська, вулиця житломасиву МОДР Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 4-а Модрівська. Довж. 404 м, ширина 4 м. Пл. 1,6 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 45 приват будинків. Названа на честь міста в Афганістані – Хост. Обслуговує 19 в/з.

Хотиненко Володимир Михайлович (1926, Кіровоград. обл.). Почес. залізничник (1973). Освіта середня. Уч. ВВВ з квіт. 1943. З 1950 працював машиністом паровоза і тепловоза депо Криворізьк. відділка Придніпровськ. залізниці. Кращий машиніст мережі залізниць СРСР (1975). Ініціатор проведення великовагових ешелонів. Представник труд. династії залізничників, яка віддала справі 275 років. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Хотін Геннадій Миколайович (20.7.1970, Кр. Ріг – 22.1.1994, там же). Правоохоронець. Освіта середня. З початку 90-х працював інспектором дорожньо-постової служби окремого батальйону ДАІ. Молодший сержант міліції. Мав заохочення по службі. Загинув на бойовому посту у сутичці з бандитами. Ім'я у Книзі бойової слави України.

Хохломська, вулиця розташована у півд. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мав назву провулок Тупиковий. Довж. 137м, ширина 7 м. Має 18 приват. будинків, проживає 30 чол. Названа на честь с. Хохлома Нижньогород. обл. (Росія). Обслуговує 23 в/з.

Хохол Анастасія Петрівна (22.12.1891, Чернігів. обл.-1968, Кр. Ріг). Держ. керівник. Зак. Харків. комун. ун-т (1932). У 1907-1912 учитель 2-класного уч-ща (м. Любеч). У 1914-1916 учитель Лозуватськ. школи. У 1916-1917 зав. школою с. Мар'янівка. У 1917-1920 зав. Лозуватськ. школою. У 1920-1932 учитель шкіл сіл Лозуватка, Мар'янівка. У 1932-1934 голова міськкому профспілки "Робос". У 1934-1935 заст. голови райради "Криворіжбуду". У 1935-1937 голова Дзерж. райради і райвиконкому. У 1938-1941 учитель історії СШ № 16. У 1941-1944 зав. школою, завуч Петрокам'янськ. СШ, секретар

райради, зав. Петрокам'янськ. райвно Свердлов. обл. У 1944-1951 секретар виконкому Дзерж. райради. У 1951-1953 учитель історії СШ № 15. Почес. грамота Наркомату освіти України (1940). Занесена в Книгу Пошани Дзерж. р-ну (1967).

Хохол Андрій Пименович (27.5.1880, Чернігів. обл.-2.2.1944, Свердлов. обл.). Пед. керівник. Зак. Коростишев. учительську семінарію (1899). У 1899-1905 викладав у школах Чернігів. губ. У 1905-1916 учитель початкових шкіл сіл Лозуватка, Мар'янівка на Криворіжжі. Уч. 1-ї світ. війни у скл. санчастин. У 1916-1932 зав. школою с. Лозуватка. У 1932-1933 учитель СШ № 8. У 1934-1937 перший директор СШ № 16. У 1937-1940 учитель СШ № 19. У 1940-1941 учитель історії, географії і співів СШ № 16. У 1941-1943 учитель Петрокам'янськ. СШ Свердлов. обл. Самодіяльний скрипаль. Почес. грамота ЦК профспілки учителів України (1940). Почес. грамота Наркомату освіти України (1940).

Хохол Володимир Андрійович (24.7.1914, Криворіжжя –2.11.1986, Кр. Ріг). Буд. керівник. Зак. КГРІ (1941). У 1933-1941 майстер контори "Електромонтаж". У 1941-1954 на керівних посадах у тр-тах "Уралсибелекторомонтаж", "Кавелектромонтаж". Брав участь у будівництві оборонних підприємств. У 1954-1958 нач. дільниці, заст. голов. інж. управління № 447 (Кр. Ріг). У 1958-1983 нач. управління № 453 тр-ту "Дніпроелектромонтаж". Брав участь у будівництві ЦГЗК, ПівнГЗК, ДП-9, шахт Кривбасу. Уміло керував процесом монтажу електрообладнання.

Хохол Ольга Андріївна (24.7.1911, Чернігів. обл. – 27.10.1990, Кр. Ріг). Пед. керівник. Зак. Нікопольськ. педтех-м (1930). Представник династії учителів Криворіжжя. У 1930-1932 учитель дитяч. будинку у Нікополі, зав. Кашкарівськ. НСШ Дніпропетров. обл. У 1932-1935 інспектор Криворізьк. міськвно. У 1935-1936 зав. будинком учителя. У 1936-1941 інспектор міськвно, учитель початкових класів СШ № 8. У 1941-1944 працював на Уралі. У 1944-1966 учитель СШ №№ 1, 8. Чл. Спілки педагогів. Відмінник народ. освіти (1964).

"Хохол", допоміжна шахта Широківськ. рудника закладена на землях поміщика Ушакова у 1899. Стала до дії у 1904. Відпрацьовувала верхню частину покладів Інгулецьк. родовища. Мала глибину 50м. Виконувала функції вентилятора, доставки вантажів на горизонти видобутку. Ліквідована з початком гром. війни.

Хохол, козачий оселедець, чуб або пір'їна, що застряла у волоссі після сну у давнину на Криворіжжі.

Хохлов В'ячеслав Никанорович (24.2.1941, Дніпропетров. обл.). Засл. артист України (1994). Зак. Моск. ін-т театр. мистецтва (1968). У 1969-1971 актор Калінінград. драмтеатру. У 1972-1975 актор Курганськ. обл. драмтеатру. З 1975 актор, режисер Криворізьк. муз. драмтеатру ім. Шевченка. Ролі у спектаклях "Баб'ячий бунт", "Розлом", "Вовки та вівці", "Нічні пустощі", "Останні", "У день весілля", "Чистка", "Сорочинський ярмарок", "Наталка Полтавка" ін. Голова міськ. відділення Спілки театр. діячів України.

Хоцинський Георгій Михайлович (1907 (?)-1937). Діяч мистецтв. У 1926-1937 учитель співів Жовт. СШ. У 1926 організував дитяч. жіноч. хор. Учасник і переможець конкурсів. Вів актив. концертну діяльність. У 30-х вважався найпомітнішою фігурою у культурному житті Кр. Рогу. Хор під його керівництвом переміг на Всесоюз. олімпіаді хорів (1936). Виступав на Всесоюз. радіо. Жертва сталінськ. репресій.

Храм, культова споруда, де проводиться богослужіння, відправляються релігійні обряди. На Криворіжжі їх налічувалося до 15, згодом зруйновані. Поступово відбудовуються.

Храмов С., у кінці XIX – початок XX ст. відом. на Криворіжжі лісник. За його ініціативою висаджено багато га лісів. Нагородж. орд. св. Анни 2 ст. Доля невідома.

Храп, пристрій для піднімання каміння у давнину на Криворіжжі.

Храпко Олег Іванович (1.10.1929, Херсон). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1973). У 1951-1962 майстер нач. дільниці виробнич. відділу ш. "Д" Першотравнев. РУ. У 1962-1968 нач. ш. "Об'єднана" Першотравнев. РУ. У 1973-1981 голов. інж. Першотравнев. РУ, директор РУ ім. Р. Люксембург. У 1981-1985 директор ЦГЗК. У 1985-1996 ген. директор НКГЗК. Канд. тех. наук. Чл.-кор. АГНУ (1995). Вивів НКГЗК у передове підприємство галузі,

перевів на самофінансування. Керував комплексним використанням мінерал. сировини. Нагороджж. орд. Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора.

Хребетні, черепні (Vertebrata, син. Craniota), підтипи найвище організованих тварин типу хордових. Тіло двобічно-симетричне, осьовий скелет – хрящовий або кістковий хребет. Характеризуються прогресивним розвитком нервової (ускладненням будови, особливо головного мозку), кровоносної (розвиток багатокамерного серця, двох кіл кровообігу тощо), дихальної (органи дихання – зябра або легені), травної (кишечник диференціюється на відділи, поява травних залоз), видільної, статевої та ін. систем, що дало змогу Х. зайняти різноманітні екологічні середовища (водні, повітряні, суходільні). Відомо бл. 50 тис. сучасних видів, які об'єднуються у 7 класів: круглороті, хрящові риби, кісткові риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці.

Хребтуг, рядно, яке натягували поміж дишлами воза і клали на нього овес або сіно, щоб годувати коней у давні часи на Криворіжжі.

“Хреновина”, газета сатиричний щомісячник заснована у берез. 2001 С. Г. Якименком. Тираж до 3 тис. екз.

Хренюхін Юхим Кирилович (1924, Кр. Ріг –27.6.1942, там же). Уч. підпілля. Освіта середня. Вихованець СШ № 27. За часів окупації чл. підпільної групи В. Г. Козиненка. Брав участь у диверсіях, розповсюдженні листівок. Витримав люті тортури у гестапо. Розстріляний у кар'єрі цегельного з-ду. Похован. у парку залізничників у Довг. р-ні.

Хресний хід, християнський обряд, хід священнослужителів та віруючих з хрестами, хоругвами та іконами під час церковних свят.

Хрестини, у християнській традиції Криворіжжя свято з приводу хрещення новонародженого.

Хрестинні пісні, різновид криворізьк. фольклору, виконувалися під час хрестин. Відзначаються величчю, лірикою, жартівливістю.

“Хрестовий похід проти куркулів і бандитів”, проголошен. у серп. 1921. Антигуманна кампанія властей, спрямована на винищування справжніх господарів землі, основних годувальників міста і села. Передував проведенню масової колективізації.

Хрещення (від грецьк. baptizo - занурюю), одне з головних християнських таїнств на Криворіжжі. Проведення хрещення пов'язується з прийняттям віруючого в лоно церкви. Відповідно до вчення, це значить, що “людина вмирає для життя плотського, гріховного і відроджується від Духа Святого в життя духовне, святе”. Згідно з Євангелієм, початок хрещенню поклав Іоан Хреститель, яких хрестив у р. Іордан Ісуса Христа. Ритуал складається з трикратного(православ'я) та єдинократного (баптизм) занурення немовля у купель, в обливанні (католицтво, лютеранство ін.), миропомазанні, надяганні на них хрестика; дозволяється хрещення і дорослих.

Хрещення Господнє (Богоявлення), одне із християнських свят. Встановлено на честь хрещення Ісуса Христа пророком Іоаном Хрестителем у р. Іордан. Відзначається віруючими Криворіжжя 6 (19) січня.

Хризантема (Chrysanthemum), рід однорічних і багаторічних трав'янистих рослин родини складноцвітих. Висота 25-200 см. Стебло розгалужене, прямостояче. Листки чергові, цілокраї або розрізані. Світлолюбива. Оптимальна температура росту +16-25^0. Суцвіття у вигляді кошика від 2,5-4 до 8-10 см, біле, червоне, рожеве, жовте, фіолетове ін. Відомо до 150 видів. Поширена у Європі, Азії, Африці. На Криворіжжі розповсюджені 3 види. Розведенням займаються на присадиб. ділянках.

Хризантема (Chrysanthemum), рід однорічних і багаторічних рослин родини складноцвітих. Росте у вигляді півкущів. Стебло пряме, розгалужене, висота 25-200 см. Листки чергові, цілокраї і розрізані. Суцвіття у вигляді кошика. Забарвлення біле, червоне, рожеве, жовте, фіолетове ін. Цвіте від червня до приморозків. Відомо до 150 видів, в Україні – 2. Досліди проводяться у Криворізьк. ботсаду.

Хризоберил (від грецьк. - золото і берил), рідкісний мінерал класу оксидів і гідроксидів. Блиск скляний. Колір зеленувато-жовтий. Супутні мінерали – топаз, гірський кришталь,

берил, гранат ін. У Кривбасі описан. геологом Г. Г. Бурою. Зерна зустрічаються у гетито-гематитових рудах.

Хрипун Григорій Євменович (14.10.1926, Кіровоград. обл.). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/вища. Уч. ВВВ з берез. 1945. У 1945-1950 працював у Гурівськ. СШ Кіровоград. обл. У 1950-1982 працював у тр-ті "Дніпросантехмонтаж". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагороджж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани".

Хрипун Денис Свиридович (1880,Кіровоград.обл.-1942, Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Освіта н/середня. Уродженець с. Гурівка. Вів одноосібне господарство. Уч. 1-ї світ. війни. Брав участь у заснуванні с. Павлівка. У 1929-1931 голова кол-пу "Червона нива", його організатор. У 1931 піддавався репресіям. Згодом працював у польовій бригаді.

Християнство, одна з трьох світових релігій (буддизм, іслам).Об'єднує прихильників конфесій вірою в Ісуса Христа, як Спасителя світу, Боголюдину.

Християнсько-демократичної партії України міська організація, зареєстрована у груд. 1994. Виступає на християнсько-демократичних принципах. Має більше 500 членів. Голова О.М.Березовський.

Христофорівка, селище центр одноймен. сільради Криворізьк. р-ну розташован. за 35 км на півн. захід від Кр. Рогу і за 3 км. ст. Гейківка на березі р. Боковенька. Виникло у 30-х XIX ст. Першим жителем був Христофор. Невдовзі село повністю вимерло від чуми. У кінці 40-х поміщик Лутковський купив у поміщика М.Щерби 10 сімей, які жили в с. Федорівка і поселив їх на території сучас. с. Христофорівка. Серед тих поселенців Недогарські, Пономаренки, Пікулі, Рибалки. Після 1861 кожен двір одержав по 3,5 дес. землі. У 1917 мало 80 дворів. Рад. влада встановлена у лют.1918. У 1925 мало 92 двори, де проживало 337 чол. Існували початкова школа, хата-читальня, 2 млини, 3 кузні. У 1927 виникло товариство спільної обробки землі. У 1929-1941 діяв кол-п "Нове життя". Вирощувалися пшениця, ячмінь, овес. 200 чол. брали участь у ВВВ. 145 нагороджж. орд. і медалями. Село постраждало у ході боїв жовт. 1943 – лют.1944. У 1975 проживало 2,6 тис. чол. у 672 будинках. Шляхи заасфальтовані, житло газифіковане. Існують з-д бетонних виробів, 2 школи, лікарня, клуб, бібліотека, 8 магазинів. У 1987 в 645 будинках проживало 2,3 тис. чол. Більшість працює на з-ді та держплемз-ді. Проживає 1,8 тис. чол.

Христофорівка селища меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у жовт.1958 поблизу клубу. Поховані бійці 62 гв. СД, 10 гв. ПДД, 188 СД, які загинули у жовт. 1943-берез. 1944. Кількість невідома, встановлено 10 імен. Скульптура воїна у скорботі виготовлена у Харків. худ. майстерні.

Христофорівка села група курганів, розташована, **1**. На узвишші за 2 км. на півд. захід від села, на схилі правого берега р. Боковенька. Складалася з 8 насипів. 2 з них розкопані у 1982 археологом О. О. Мельником. Домінуюча висота 5,7 м, діаметр 75 м . Насип конічної форми. Друга висотою 2,3 м, діаметр 41 м, має вигляд розплющеної напівсфери. Третя висотою 1,2 м, діаметром 30 м. Решта від 0,3 до0,85 м. Розкопані відносяться до скіфського періоду. Знахідки зберігаються у міськ. музеї. **2.** За 1,3 км. на схід від півд. околиці села і за 1 км на півн. від с. Кудашівка. Висота 1,2 м . Оглянутий археологом О. О. Мельником у 1983.

Христофорівська селищна рада, створена в 1958 з центром у смт. Христофорівка. Розташована за 35 км. від Кр. Рогу на півн. схід, на березі р. Боковенька. Угіддя держплемптахорад-пу "Христофорівський". Пл. 5,7 тис. га, населення 2,2 тис. чол.

Христофорівське родовище бурого вугілля розташовувалося на території сучас. Христофорівськ. сільради. Виявлене у середині 20-х. Розвідка закінчилася у 1936. Запаси складали 9,2 млн. т. Мало 2 пласти на глибині 18-42 м. Діяла шахта.

Христофорівське родовище гранітів, розташована за 4 км на захід від сел. Христофорівка. Використовуються у будівництві. Запаси складали 5 млн. т.

Христофорівське товариство спільної обробки землі, створене 1927 на чолі з І. Ф. Гончаром. У скл. увійшло до 30 селянських дворів, які мали спільний реманент. Займалося вирощуванням зернових. Стало основою для створення кол-пу "Широке поле".

Христофорівський будинок культури, відкрит. у 1971. Пл.700 кв. м. Має зал на 450 місць, 6 приміщень для занять худ. самодіяльністю. Діють 5 творч. колективів, які відвідують 115 чол. Працює 3 чол. Обслуговує населення у 12,3 тис. чол. Культурний центр смт. Христофорівка, місце проведення урочистостей, фестивалів, конкурсів. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

"Христофорівський", держплемптахозавод під такою назвою існував у 1969 –1997. Створен. на базі рад-пу "Радянський". Займався виробництвом курей-несучок. Мав 3,6 тис. га землі. Утримувалося 162,4 тис. курей, 23,1 тис. гусей. Реалізовував 13,7 млн. штук яєць, 3,9 тис. пташиного м'яса. Перетворен. на КСП.

Христофорівський завод вогнетривких блоків та бетонів, став до дії у груд. 1969 на місці 2-х буровугільних шахт. Випускає вогнетривкі динасово-кварцитні, алюмо-силікатні, магнезіальні блоки, складові алюмо-силікатні бетони, шлакоблок, парканову огорожу, гаражні ворота. У 1994 перетворен. на ВАТ. Працює більше 250 чол.

Христофорівські буровугільні шахти розробляли поклади одноймен. родовища на території сучас. Христофорівськ. сільради. Спочатку видобуток вівся відкритим способом за допомогою підмеханічних систем. Перша шахта закладена напередодні ВВВ. Під час окупації німці вивозили вугілля до Німеччини. У берез. 1944 затоплена. Відбудована на кінець 40-х. Діяла лінія електромереж у 21,5 км, з трансформатором 560 кв. За добу видобувалося 1-1,2 тис. т вугілля. У 1957 введено шахту № 2. Діяло Христофорівське ШУ. У 1964 ліквідовані у зв'язку з безперспективністю видобутку.

Христусівська балка, розташована поміж автошляхом і с. Чкаловка Криворізьк. р-ну. Тягнеться із заходу на схід, впирається у р. Інгулець. Довж. до 1,5 км. Схили круті, глибокі. Існує Христусівська криниця. Багата на джерела, рослинність, чагарники. Названа ім'ям старожила с. Чкаловка І. І. Христуся.

Хрієнко Іван Григорович (7.1.1923, Кіровоград. обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1954). Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. арт. частин. У 1957 – 1962 зав. Жовт. райздороввідділом. У 1962 – 1964 голов. лікар 6-ї міськ. лікарні. У 1964 – 1969 заст. голов. лікаря 8-ї міськ. лікарні. У 1969 – 1972 голов. лікар Криворізьк. рай. лікарні. Згодом працював хірургом. Залишив помітний слід у криворізьк. медицині. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст., Слави 3 ст.

Хрінниця (Lepidium), рід трав'янистих рослин родини хрестоцвітих. Пелюстки дрібні, білі або жовті, іноді їх немає. Стручечок округлий, яйцевидний або серцевидний, стиснутий з боку швів. На Криворіжжі найбільш поширені 2 види. **Х. смердюча**, одно- дворічник 10-40 см заввишки з неприємним запахом. Прикореневі перисто- або двічі перистороздільні. Квітки без пелюсток. Часто зустрічається як бур'ян по житлових масивах, на засолених відкритих місцях. **Х. пронизанолиста** має блідо-жовті пелюстки та характерні верхні листки – яйцевидні, цілокраї сидячі та стеблоогортні. Бур'ян, поширений на полях, біля доріг, по відвалах та дамбах хвостосховищ.

Хром, сорт якісної шкіри, з якої шили взуття, виготовляли муз. інструменти ін. у давнину на Криворіжжі.

Хромід, мінерал класу оксидів і гідроксидів. Блиск металевий. Колір чорний. Супутні мінерали – олівін, бронзит, уваровіт. У Кривбасі досліджувався геологом Л. Я. Ходюш у 1948. Вважається рідкісним мінералом у породах нижньої світи і талькових сланцях.

"Хромка", народ. назва гармошки, міхи якої виготовленні з хрому.

Хроніка (грецьк. – літопис), **1.** Літ. твір, у якому рік за роком викладено історію суспільних або сімейних подій. **2.** Газетно-журнальний та радіотелевізійний жанр, широко розповсюджений на Криворіжжі.

"Хроника", газета заснована у січ. 1991 К. В. Пономарьовим. Друкувала аналітичні матеріали. Виходила протягом 1991 тиражем 1 тис. екз. щомісяця.

Хронікальний фільм про гірників Кривбасу знято Українською студією кінохроніки у 1951. Розповідав про працю і побут криворізьк. шахтарів. Режисер М. Бєлінський, оператор О. Ковальчук.

Хронометр, годинник у давнину на Криворіжжі.

Хруневича вулиця, житломасиву Гданцівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-х. До 1975 мав назву провулок Урицького. Довж. 121 м, ширина 7 м. Має 69 держ. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 4 в/з.

Хрустальова балка, розташована поміж сіл Зелений Луг і Новогданцівка. Довж. до 2,5 км. Схили пологі. Тягнеться з півн. на півд. Належить до басейну р. Інгулець. Багата на різнотрав'я. Названа прізвищем землевласника.

Хрущ Іван Кузьмич (15.2.1895, Дніпропетров. обл. – 70-ті). Гірнич. керівник. Зак. Харків. політехніч. тех-м (1925). У 1907 – 1917 коногон Галковськ. рудника. Уч. 1-ї світ. війни з жовт. 1915 у скл. екіпажу міноносця “Громкий” ЧФ. Уч. рев. подій у Севастополі. Брав участь у формуванні загонів Червоної гвардії. Уч. гром. війни з лип. 1918 у скл. пароплава “Ваня-комуніст” Волзьк. флотилії, бронепоїзда № 10 ім. Близниченка на Перекопі. Вірний соратник Ф. Ф. Раскольникова, який в кінці 30-х написав сміливого листа на ім'я Сталіна, у якому звинуватив його у злочинах проти народу. У 1928 – 1932 пом. керуючого, у 1932 – 1935 секретар партосередку, нач. охорони ШУ ім. Артема. З 1946 нач. охорони РУ ім. Кірова. Нагороджений почес. зброєю від РВР Півд. фр.

Хрущаки борошняні, спільна назва кількох видів жуків родини чорнотілкових. Шкідники кормових продуктів (борошна, висівок та ін.). В Україні зустрічається 7 видів, з них найшкідливіші Х. б. великий, Х. б. малий, Х. б. рогатий, Х. б. сплюснутий.

Хрущі (Melolontinae), підродина пластинчастовусих жуків. Довж. 13-36 мм. Понад 56 тис. видів, поширені по всій земній кулі, крім полярних областей; в Україні – 34, зокрема Х. західний, Х. східний, мармуровий Х. звичайний та ін. Серед Х. багато шкідників с/госп. та лісівництва (збитків завдають личинки і дорослі жуки).

Хряк, інколи на Криворіжжі називають кабана.

“Хряпка”, народ. назва серцевини капусти у давнину на Криворіжжі. Назва утворилася від специфічного звуку, який виникає під час споживання.

Хрящ-молочник бляклий (Lactarius vietus Fr.), умовно їстівний гриб. Шапка 2,5-7 (10) см у діам., лілувато-сіро-коричнювата або лілувато-сіра, до краю світліша, часто з невиразними зонами, слизька, клейка, при підсиханні блискуча, у центрі іноді зморшкувата, тупоконусовидна, згодом плоско- або увігнуто-розпростерта, іноді з маленьким конусовидним виступом, часом лійковидна, з підігнутим, потім плоским, тонким краєм. Пластинки кремуваті, згодом сіровато-жовтуваті, з червонуватим відтінком, при дотику сіро-оливково-коричневі. Спорова маса жовтувата. Спори 8-9,5 х 6,5-7,5 мкм, бородавчасті. Ніжка 3-6 (8) х 0,4-1,5 см, щільна, з віком часто з порожниною, білувата або світло-лілувато-сірувата, іноді вохряно-сірувата, суха. М'якуш білуватий, під шкіркою темніший, їдкуватий, без особливого запаху, на зламі сіріє. Молочний сік білий, на повітрі стає оливково- або зелено-сірий, спочатку солодкий, потім пекучий. Росте у листяних (березових, тополевих) насадженнях, вздовж водосховищ, каналу Дніпро - Кр. Ріг (верес.-жовт.).

Хрящ-молочник груповий (Lactarius insulsus (Fr.) Fr.), умовно їстівний гриб. Шапка 5-10 (15) см у діам., жовтувато-оранжева, згодом бурувато-жовта, бруднувато-світло-вохряна, кольору шкіри, з невиразними водянистими концентричними зонами, щільном'ясиста, при підсиханні коркувата, лійковидна, вуховидна, увігнуто-розпростерта, здебільшого асиметрична, з нерівним хвилястим або лопатевидним, підігнутим, згодом опущеним, товстим, волокнистим краєм, гола, клейка. Пластинки товсті, кремові, з часом рудуваті, бурувато-жовтуваті або коричнюваті, з анастомозами. Спорова маса жовтувата. Спори 7-8,5 х 6-7 мкм. Ніжка 2-4 (6) х 1-3,5 см, донизу звужується, дуже щільна, коркувата, біла, згодом кремова, гола, ямчаста. М'якуш дуже щільний, білуватий, пізніше жовтуватий, з приємним слабким запахом, пекуче-їдкий, на зламі повільно рожевіє, згодом буріє.

Молочний сік водянисто-білий, малопомітний, зрідка білуватий, пекуче-їдкий. Росте у великій кількості в дубових лісонасадженнях, по берегах водосховищ, вздовж каналу Дніпро - Кр. Ріг, (лип.-жовт.).

Хрящ-молочник кубковидний (Lactarius tabidus Fr.), їстівний гриб. Шапка (1) 2-3 см у діам., тонком'ясиста, розпростерто-опукла, в центрі з горбочком, оранжево-рудо-коричнева, в центрі оливкувата, згодом рожево-коричнювата, дрібно-бородавчаста, волога, клейкувата, згодом суха, дрібнолуската, до краю штрихувата. Пластинки приростлі, злегка спускаються на ніжку, блідо-вохряні, з легким відтінком кольору м'яса, згодом жовто-вохряні, з оранжево-м'ясним відтінком. Базидії чотириспорові. Цистиди 60-75 х 5,5-7 мкм. Спори 8-9,5 х 6,5-7,5 мкм, гребінчасто-бородавчасті. Ніжка 2,5-4 х 0,1-0,3 см, кольору шапки, з віком темніша. М'якуш брудно-рожевувато-жовтуватий. Молочний сік білий, не змінюється на повітрі, з віком майже відсутній, солодкий або трохи гіркуватий. Росте у вологих та сирий лісонасадженнях, вздовж узбережжя водосховищ, каналу Дніпро - Кр. Ріг, зрідка (серп.-верес.).

Хрящ-молочник оливково-чорний (Lactarius turpis (Weinm.) Fr.), умовно їстівний гриб. Шапка 5-10 (20) см у діам., оливково-коричнева, оливково-бура, іноді оливково-чорнувата, до краю світліша, жовтувата, з більш-менш яскравими темнішими концентрованими зонами (молоді плодові тіла іноді жовто-зелені), гола, клейка, щільном'ясиста, увігнуто-розпростерта, з підігнутим, потім опущеним краєм. Пластинки вузькі, білуваті або жовтуваті, згодом брудно-жовті до коричнюватих, стиглі, при дотику коричневіють або буріють. Спорова маса кремова. Спори 7,5-8,5 х 6-7 мкм. Ніжка 3-6 (8) х 1-2,5 см, щільна, кольору шапки або світліша, ямчаста, клейка. М'якуш білий, на зламі темніє, їдкуватий, із слабким грибним запахом. Молочний сік білий або водянисто-безбарвний, не змінюється на повітрі, пекуче-їдкий. Росте у листяних (березових, тополевих) насадженнях, вздовж узбережжя водосховищ, каналу Дніпро - Кр. Ріг (лип.-лист.).

Хрящ-молочник пергаментний (Lactarius piperatus (L. ex Fr.) – (L. pergamentus (Schwartz ex Fr.) Fr.), гриб, дуже схожий на хрящ-молочник перцевий, вважається як його підвид.

Хрящ-молочник перцевий (Lactarius piperatus (L. ex Fr.), їстівний гриб. Шапка 5-12 (20) см у діам., товстом'ясиста, опукла, згодом увігнуто-розпростерта, іноді лійковидна, з підігнутим, потім опущеним тонким краєм, біла, жовтувата, гола, суха, при натискуванні стає вохряно- або рудувато-коричневою. Пластинки дуже густі, вузькі, до 5 мм шириною, вилчасто-розгалужені, молочно-білі, кремові. Спорова маса біла. Спори 6,5-9,5 х 5-7,5 мкм. Ніжка 2-8 (12) х 1,5-3,5 см, дуже щільна, біла, гола. М'якуш дуже щільний, білий, при підсиханні нерівномірно-жовтий, на зламі набуває зеленуватого відтінку, пекуче-їдкий, без особливого запаху. Молочний сік білий, дуже їдкий, не змінюється на повітрі або іноді дуже повільно жовтіє чи зеленіє. Росте у дубових та змішаних з ним породами насадженнях, зрідка хвойних лісках, вздовж водосховищ, каналу Дніпро - Кр. Ріг (червень-лист.).

Хрящ-молочник справжній (Lactarius resimus Fr.), їстівний гриб. Шапка 5-12 (20) см у діам., молочно-біла, брудно-біла, брудно-жовтувата, іноді з невиразними світлішими концентричними зонами, товсто-щільном'ясиста, увігнуто-розпростерта або лійковидна, з підігнутим, згодом опущеним волосисто-плівчастим краєм, при зволоженні клейка, при підсиханні блискуча, при натискуванні рудіє. Пластинки кольору шапки. Спорова маса біла. Спори 7-9 х 5,5-7 мкм, із сітчастою орнаментацією. Ніжка 2-7 х 1,5-5 см, (коротша за діам. шапки), з порожниною, кольору шапки, біля основи іноді рудувата, гола, суха. М'якуш крихкий, білий з дуже приємним запахом, гострий на смак. Молочний сік білий, на повітрі жовтіє, їдкий. Росте у березових та змішаних з березою лісах, вздовж каналу Дніпро - Кр. Ріг, групами (лип.-верес.).

“Хрящ”, народ. назва дрібного каміння, щебеню у давнину на Криворіжжі.

Хтонічний, той, що належить підземному світові, боги підземного царства.

Худан Микола Дмитрович (2.11.1930, Кр. Ріг). Чл. СПУ. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т. Працював у металург. промисловості. Писав прозу. Автор книг "Скеля над морем", "Время долгих теней" ін.

Худенко Леонід Олексійович (19.1.1938, Луганська обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1972). У 1959 – 1960 прохідник, нач. зміни на рудниках Уралу. У 1964 – 1974 бурильник, гірнич. майстер, нач. дільниці, секретар партбюро ш. "Центральна", у 1975 – 1980 секретар парткому, з 1986 голов. інж. РУ ім. XX партз'їзду. Умілий організатор видобутку руди. Автор рацпропозицій. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Худик Валеріан Тарасович (1930, Дніпропетров. обл.). Науковець. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1953). У 1953 – 1963 майстер, нач. зміни, керівник групи ЦЗЛ з-ду "Дніпроспецсталь" (Запоріжжя). У 1963 – 1966 аспірант. У 1966 – 1973 ст. наук. співробітник кафедри терміч. обробки Дніпропетровськ. металург. ін-т. З 1973 доцент Криворізьк. фак-ту ДМет/металург. акад. Канд. тех. наук. (1970). Провідний спеціаліст України з терміч. зміцнення прокату. Прем. Ради Міністрів України (1987). Автор 110 наук. праць, 48 винаходів.

Художня міська дитяча школа № 3, відкрита у верес. 1990 у житломасиві Карачуни Ц.-Міськ. р-ну. Випускників близько 300. Уч. конкурсів і оглядів.

Художня школа № 2, відкрита в 1987 у Терн. р-ні у кол. будинку побуту. Має відділення графіки, живопису, композиції, декоратив. розпису, історії мистецтва, скульптури. Пропагує відродження укр. культури. У 1987 відкрито філіал у Жовт. р-ні, у 1996 переведена. у Терн. р-н на вул. Косигіна. Навчання – 4 р. Випускників більше 400. Уч. конкурсів і виставок.

Художньо-графічний факультет, заснован. у верес. 1988 у скл. Криворізького педін-ту. Набір складав 75 чол. До скл. входять кафедри образотворчого мистецтва, графіки і декоративно-ужиткового мистецтва. Діють денне і заочне відділення. З 1997 діє магістратура. Серед кращих спеціалістів В. М. Непомнящий, В. П. Авраменко, С. С. Головатий, В. М. Стасевич, І. М. Удріс, А. Д. Труфкін, В. В. Іванченко, В. В. Мішуровський, В. В. Томашевський, С. А. Юрченко, І. К. Сагуйченко. Готує учителів малювання, художників, майстрів народ. творчості. Декани В.В.Іванченко, І. М. Удріс.

Худяков Віктор Степанович (16.11.1923, Іванов. обл.). Засл. працівник промисловості України (1984). Зак. Іванов. енергетич. ін-т (1953). Уч. ВВВ з лип. 1941. У 1953 – 1988 теплотехнік, нач. котельного цеху, голов. інж., майстер ТЕЦ ім. Леніна. Умілий організатор виробництва. Керував будівництвом енергооб'єктів. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Худяков Микола Якович (1890 – 1939). Уч. рев. подій. Освіта середня. Уч. 1-ї світ. війни, штабс-капітан. У лют. 1918 ком-р 4-го Заамурськ. полку, у трав. 1918 нач. штабу Царицинськ. фр. У квіт.-червні 1919 командувач 3-ї Укр.А. Брав участь у боях з Григор'євим на території Криворіжжя. У груд. 1920 – серп. 1921 нач. гарнізону Катеринослава. Згодом перебував на госпроботі. Жертва сталінськ. репресій. Нагородж. орд. Червоного Прапора РРФСР, св. Анни 3, 4 ст., св. Станіслава 2, 3 ст.

Хужина балка, розташована у межах с. Лозуватка. Довж. до 1,5 км. Належить до басейну р. Інгулець. Схили круті, багата на зарості чагарників і різнотрав'я. Утворена шляхом розмивання грунту весняними і дощовими водами. Названа прізвищем власника землі.

Хура, великий віз, на якому перевозили різний вантаж у давнину на Криворіжжі. Різновид грабарки, гарби.

Хурський шлях, у дореволюційні часи починався з 2-го і 3-го кварталів с. Лозуватки, вів через Тернівський і Полковницький на Кр. Ріг до ст. Карнаватка. До появи у 1884 залізниці проходив до портів у Миколаєві, Херсоні. Походить від слова "хура" (віз).

Хурщик, людина, яка керувала великим возом (хурою), у давнину на Криворіжжі.

Хутір, козацьке поселення та господарство, пізніше селянське поселення, населений пункт у давнину на Криворіжжі.

Хуторний Петро Семенович (6.9.1914, Криворіжжя). Науковець. Зак. КГРІ (1948). У 1933 – 1934 слюсар з-д "Криворіжсталь", у 1934 – 1941 водій з-ду “Комуніст”. Уч. ВВВ у скл. 22 зеніт. арт. дивізії. У 1949 – 1963 інж. , заст. голов. інж. з-ду “Комуніст”. У 1962 – 1970 вчений секретар НТТ. У 1970 – 1990 доцент КГРІ. У 1990 – 1998 інж. по ремонту автомобілів. Канд. тех. наук. (1963). У 1949 першим у Кривбасі розробив гарантійну систему тех. обслуговування перфораторів. Автор 75 наук. праць, 24 винаходів. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Хутровичка, предмет одягу з хутра у давнину на Криворіжжі, **1**. Рукавичка. **2.** Одяг без рукавів, пошитий із заячого або баранячого хутра.